

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Radek Císař

II. ročník – kombinované studium

Obor: Speciální pedagogika - andragogika

**EDUKACE A JEJÍ VLIV NA OSOBY VE VÝKONU
TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Miluše Hutýrová, Ph.D.

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Děkuji Mgr. Miluši Hutyrové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, za ochotu a metodickou pomoc při zpracovávání diplomové práce.

I ÚVOD	6
II TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Pojetí vězeňství v České republice	8
1.1 Historie trestu a trestání v historickém kontextu	8
1.2 Výkon trestu odnětí svobody	15
1.3 Typy věznic v České republice	16
1.3.1 Věznice s dohledem	17
1.3.2 Věznice s dozorem	17
1.3.3 Věznice s ostrahou	18
1.3.4 Věznice se zvýšenou ostrahou	18
2 Osobnost odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody	20
2.1 Etiologie kriminálního chování	21
2.2 Formy kriminálního chování	22
2.3 Psychické charakteristiky, které mohou být typické pro pachatele tr. činů ..	24
2.4 Psychologická práce ve výkonu trestu odnětí svobody	26
2.5 Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody	27
2.6 Diferenciace dle délky výkonu trestu odnětí svobody	32
2.7 Dlouhodobý výkon trestu a osobnost odsouzeného	34
3 Edukační proces	35
3.1 Odborná kvalifikace pracovníků VS ČR	35
3.2 Činnost a úkoly pedagogických pracovníků v penitenciárních zařízeních	38
3.3 Programy zacházení	43
3.4 Členění programu zacházení	44
3.5 Zacházení s odsouzenými	45
3.5.1 Zapojení do pracovního procesu	46
3.5.2 Profesní vzdělávání	46
3.5.3 Volný čas odsouzených	47
3.5.4 Sportovní aktivity	47

3.5.5 Umělecké činnosti.....	48
3.4.6 Poradenství a psychoterapie.....	48
4 Specifika Věznice Mírov.....	49
III PRAKTICKÁ ČÁST.....	51
5 Cíle a východiska výzkumného šetření.....	52
6 Posouzení rozsahu platnosti stanovených hypotéz.....	54
7. Závěr výzkumného šetření.....	82
IV ZÁVĚR.....	84
LITERATURA.....	86
Seznam příloh.....	88
Příloha č. 1: Dotazník.....	89
Příloha č. 2: Fotografie Věznice Mírov.....	92

I ÚVOD

„Trest odnětí svobody ve své tradiční podobě je fakticky trestem odnětí svobodného pohybu a příležitostí k uspokojování řady i primárních, tj. biologických potřeb. Izolace jedince ve specifických podmínkách, které se výrazně odlišují od reálného života mimo vězení, je sama o sobě relativně velkou překážkou reintegrace odsouzeného do společnosti“ (Černíková a kol., 2008).

„Výchovné působení trestu odnětí svobody je hlavní náplní a cílem trestu orientovaného na nápravu pachatele, na jeho resocializaci, která má vést ke změně jeho chování. To je možné za podmínek, kdy pachatel musí být ochoten změnit své chování, tedy být motivován ke změně. Motivace závisí především na osobnosti pachatele a jejím vývoji v procesu socializace“ (Černíková a kol., 2008).

„Od roku 1991 jsou u nás platná Evropská vězeňská pravidla, která se významně podílí na humanizaci celého systému. V základních pravidlech je zakotven nárok trestaných na přijatelné materiální a mravní podmínky, které zabezpečují respekt k důstojnosti člověka. Zakazuje se diskriminace na základě čehokoli, požaduje se účelná snaha rozvíjet a ovlivňovat osobnost odsouzených a vést je ke schopnosti žít po propuštění soběstačný život poslušný zákonům“ (Císař, 2009).

K Vězeňské službě České republiky - Věznice Mírov, jsem nastoupil v listopadu 2004 jako strážný I. třídy. Od roku 2012 pracuji na Oddělení prevence a stížností. Vzhledem ke skutečnosti, že Věznice Mírov patří k nejstřeženějším zařízením v České republice, setkávám se zde s osobami odsouzenými za nejzávažnější trestné činy. Zajímá mě, jestli u osob odsouzených za společensky nejnebezpečnější trestné činy plní výkon trestu odnětí svobody převýchovnou funkci. Do jaké míry jsou odsouzení schopni a ochotni akceptovat pravidla majoritní společnosti a řídit se jimi. Z tohoto důvodu jsem si vybral výše uvedené téma závěrečné práce.

Cílem závěrečné práce je zjistit vliv edukace na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Výkon trestu odnětí svobody by neměl mít pouze funkci izolace a represe. Účelem je také působení na osobnost odsouzeného. Každodenní situace kladou nárok na psychiku jedince a je důležité mít kolem sebe dobrý vzor chování. Tento úkol je společný pro personál věznice. Člověk je nucen řešit problémy a ne vždy je schopen reagovat a následně jednat v mezích společensky vymezených pravidel. Prezentované poznatky teoretické části závěrečné práce jsem získal studiem

uvedené literatury. Výzkumné šetření proběhne ve Věznici Mírov formou dotazníku. Výsledky výzkumného šetření budou zpracovány a okomentovány v praktické části.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 Pojetí vězeňství v České republice

Po pádu totalitního režimu se uvolnil obrovský tlak na odstranění justičních nespravedlností, který spolu s netrpělivostí vězňených osob vedl až k nepokojům a vzpourám ve věznicích. České vězeňství počátku devadesátých let bylo prostoupeno tísnivou atmosférou spojenou s morálním a profesním rozkladem vězeňského personálu, který již nemohl aplikovat předchozí militantní, represivní praxi a současně mnohdy nebyl schopen přijmout, zvnitřnit a aplikovat moderní penologické poznatky. Očista vězeňského personálu začala v letech 1990 – 1991, kdy bylo z celkového počtu 7 500 příslušníků tehdejšího Sboru nápravné výchovy uvolněno 1 500 osob, a v dalších letech personální výměna pokračovala. Postupně se utvářela Vězeňská služba České republiky. Noví lidé přicházeli jak do základních funkcí strážných, dozorců, tak i na místa specialistů – psychologů, pedagogů a dalších profesí (Hála, 2006).

Dalším krokem při transformaci českého vězeňství bylo zpracování nové koncepce, která má být v plném souladu s mezinárodními konvencemi. Proces tvorby a postupné realizace této koncepce byl a dosud je v našich podmínkách označován jako humanizace českého vězeňství. Je tím zvládněna snaha odlišit od totalitního režimu vývoj vězeňství v zemi, která nastoupila cestu demokratizace a plného respektování lidských práv jedince i v době, kdy se nachází ve výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody. Jde o uvedení českého vězeňství do souladu jak se Standardními minimálními pravidly pro zacházení s vězni, tak i s náročnějšími Evropskými vězeňskými pravidly (Kubíčková, 2011).

V současné době lze konstatovat, že se přijatou koncepcí daří realizovat, i když rozhodně ne tím tempem, které by bylo potřebné a které předpokládali její zakladatelé z devadesátých let.

1.1 Historie trestu a trestání v historickém kontextu

„Starověk můžeme jinak nazvat dobou otrokářského řádu. Toto období trvalo podle některých zpráv přibližně pět a půl tisíce let. Mluvíme tedy o dlouhé době, ve které se praktikovaly velice tvrdé tresty. Ve starověku byl praktikován především trest smrti

a tělesné tresty. Panoval zde názor, že trestat se musí proto, že byl spáchán trestný čin a také proto, aby už spáchán nebyl. Typickým trestem tohoto období bylo uvržení do otroctví. Otroctví znamenalo zbavení osobní svobody a lidských práv. V Řecku, Římě a řadě dalších říší (Egyptské, Fénické, Perské...) byl otrok degradován na věc. Otroky se stávali zloději, dlužníci a zajatci. Svobodní občané si mohli otroky kupovat a volně užívat jejich služeb“ (Císař, 2009).

„Římané měli několik institutů vyloučení jedince ze společnosti. Jedním z nejstarších byl institut psance. Psancem byla osoba, která spáchala pro společnost nežádoucí čin, a ostatní členové této společnosti měli zakázáno psanci poskytovat životně důležité prostředky. Později Římané tento institut nahradili institutem dočasného vyhnanství, trvalého vyhnanství a doživotním vyhoštěním se ztrátou občanských a majetkových práv. Ovšem tento institut nesloužil jen k odstraňování zločinců, ale i politických odpůrců. Tento způsob zbavování se zločinců využívala hojně Anglie, Francie a Rusko v 18. století“ (Černíková a kol., 2008).

Již ve starověku existovaly věznice. Sloužily pouze k separaci trestanců od ostatní společnosti, jednalo se tedy o zabezpečovací prostředek. Ve starověku byl trest založen na principu odplaty, pomsty a cílem trestu bylo způsobení utrpení a nastolení spravedlnosti.

Černíková a kol., (2008) píší, že „pro raný feudalismus je typická rozdrobená státní moc a obyčejové, převážně nepsané právo. Většina deliktů byla vypořádána svémocí, zásadou "oko za oko, zub za zub". Krevní msta byla omezována se vzestupem státní moci. Na našem území došlo až na počátku 17. století k situaci, že stát přebíral aktivitu ve vyhledávání a trestání pachatelů.“

I život ve středověku býval nebezpečný a krutý. Ve městech a na vesnicích byly zakládány hlídky. Zločinci byli pronásledováni, a pokud byli chyceni, byli veřejně trestáni. Nejčastěji šlo o bičování a popravy. Veřejné tresty měly působit odstrašujícím dojmem na ostatní obyvatelstvo. Pokud se hříšník dostal do vězení, žil v izolaci a asketických podmínkách (Kubíčková, 2011).

Shodou okolností máme z roku 1266 první zmínky o hradu Mírov, který v té době sloužil jako jedno ze středisek olomouckých biskupů a arcibiskupů. Dnes patří k nejmenším věznicím a po stránce architektonické je to jedna z nejstarších věznic u nás (Křupka, a kol., 2008).

Do 14. století byly na našem území užívány iracionální důkazní prostředky tzv. ordály (vodou či ohněm) neboli boží soudy, na nichž se účastnilo duchovenstvo.

K proslulým oblastem, ve kterých se tvrdě prosazovaly iracionální důkazní prostředky, patří nedaleké Jesenicko.

„Odsouzení často dostávali trest smrti nebo tresty mrzačící a difamující (zneuctvující). Mezi mírnější formy trestu smrti patřilo stětí a oběšení. Dále se odsuzovalo k upálení, rozčtvrcení a lámání v kole. Mrzačící tresty byly obzvláště kruté. Často používané bylo sekání končetin, vyříznutí jazyka a oslepení.“

„Feudální koncepce účelu trestu vycházela z myšlenky zastrasování. Veřejně vykonaný trest měl zastrasit potenciálního pachatele. Tato teorie, jako první, nehledí na trest jen jako na odplatu. Odklání se od absolutní teorie a vytváří teorii relativní a preventivní“ (Černíková a kol., 2008).

Období feudalismu je průlomové ve funkci vězení. Jde především o funkci zajišťovací. Trest smrti byl pomalu nahrazován doživotním trestem. Odsouzení k doživotnímu žaláři byli posíláni na galeje (nucené práce).

Černíková a kol. (2008) píší, že „teprve filosofie osvícenství přichází s myšlenkou humanizace trestu a trestání. Objevují se úvahy o odstupňování délky a podmínek vězení vzhledem k závažnosti spáchaného trestného činu. „K prvním kritikům trestního systému patří Thomas More, který poukazoval na nepřiměřenost některých trestů vzhledem ke společenské nebezpečnosti. Francouzský právník a filosof Montesquieu formuloval požadavek právní jistoty a zákonnosti, nezávislosti soudců, zásadu proporcionality mezi trestem a trestným činem a především nutnost výchovné funkce trestu. Osvícenci požadují určitou ochranu pachatele a především hlásají právo na život člověka jako základní občanské právo. Do koncepce trestního práva vložili dvě zásady. Čin, který není uveden v zákoně, není trestným činem a pachatel může být potrestán jen takovým trestem, který je uveden v zákoně. Na této filosofii stavěl Ital Cessare Beccaria, který napsal dílo O zločinech a trestech. Beccaria byl odpůrcem krutých trestů a trestu smrti. Účelem trestu podle něj není způsobovat utrpení, ale ochránit společnost.“

Z výroků právníka a filosofa Montesquieu vychází také dnešní trestní řád. Postupem času přibyla k uvedeným požadavkům navíc presunce neviny, tj. každý občan je až do vynesení rozsudku považován za nevinného. Také Beccariův nesouhlas s trestem smrti byl pokrokový. Jedná se o složitou otázku. I v dnešní době existují státy, jejichž právní řád trest smrti ukládá (Císař, 2009).

„Pojetí věznic a trestu odnětí svobody tak, jak ho známe, přichází až s nástupem kapitalismu. Došlo k centralizaci státní moci a rozvoji kapitalistických výrobních vztahů. To sebou přineslo prudký nárůst žebráků, tuláků a jiných kriminálních živlů.

V roce 1553 vznikla jedna z prvních věznic v Anglii v královském zámku v Brindewel“ (Černíková a kol., 2008).

„Rakouský trestní zákon z roku 1852 rozeznával trest vězení za přečiny a přestupky a trest žaláře za zločiny. Trest vězení se vykonával ve věznicích okresních soudů. Trest žaláře do jednoho roku obyčejně ve věznicích tzv. Sborových soudů první instance (tj. soudů krajských, resp. zemských), a jen přesahoval - li trest žaláře jeden rok, v samotných trestnicích. V Rakousku bylo v tuto dobu 22 samostatných trestnic (16 pro vězně mužské a 6 pro ženské). Na Čechy připadaly tři trestnice mužské (v Praze, Plzni, Kartouzích - dnešní Valdice) a jedna ženská (v Řepích u Prahy). Bezprostřední řízení ženských věznic bylo vesměs ve správě ženských řeholních řádů.

Dozorčí službu v mužských trestnicích vykonával příslušný počet vrchních dozorců, dozorců a výpomocných dozorců. V mnohých trestnicích byla navíc přítomna vojenská stráž. Ve vlastním výkonu trestu se diferencovali trestanci do tříd. Třídy se nazývaly disciplinární. Rozdělení mělo ten význam, že trestanci vyšších tříd požívali větších výhod (odměny, častější korespondence, častější návštěvy...)“ (Hájek, 1993).

Dělení odsouzených do „tříd“, dnes nazývaných vnitřní diferenciací, se osvědčilo a zůstává v praxi vězeňských zařízení. Odborná komise zařadí odsouzeného po výstupu z přijímacího oddělení do příslušné pracovní skupiny vnitřní diferenciací. Hlavní funkcí zařazení do pracovní skupiny vnitřní diferenciací je motivace k plnění povinností v průběhu VTOS, k aktivitě a k naplňování programu zacházení.

„Velmi široká byla i paleta disciplinárního práva - od důtky, přes odnětí požitků a výhod, až po půst o chlebu a vodě, spoutání, tvrdé lože, samovazbu, temnou komoru a vřazení do nižší disciplinární třídy. Nebezpeční vězňové byli oddělováni na noc do ložnic velmi podobných klecím“ (Hájek, 1993).

Dnes se v disciplinárních opatřeních objevují důtky, snížení kapesného, zákaz přijetí balíčku, pokuta do výše 1000 Kč, propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení, umístění do samovazby.

Na druhou stranu se používá plno kladných forem hodnocení, např. pochvala, prodloužení doby trvání návštěvy, povolení jednorázového nákupu potravin a věcí

osobní potřeby, zvýšení kapesného, peněžitá nebo věcná odměna a rozšíření osobního volna (Císař, 2009).

Vzdělávání bylo povinné pro trestance, kteří neměli elementární vzdělání, pokud nepřekročili určitý věk (muži 35 let, ženy 30 let).

„K realizaci výkonu trestu byly vyvinuty různé vězeňské systémy. Zpočátku se na výchově odsouzených uplatňovala zejména náboženská hlediska (režim uzavření o samotě za asketických podmínek, účast na kázáních, individuální práce s kněžími), ale nebyly řešeny jejich sociální problémy. Pozornost si zasluhují snahy o výchovu odsouzených prací, v režimu uzavření o samotě a mlčení, což představuje extrémní psychickou zátěž. Významných výsledků bylo dosaženo vzděláváním odsouzených“ (Černíková a kol., 2008, Kubičková, 2011).

Trestanci byli povinni pracovat a výtěžek jejich práce připadl státu. Z motivačních důvodů se jim připisovala určitá částka, jejíž výše se řídila disciplinární třídou, ve které byl trestanec zařazen a dosaženou zručností trestance.

Hájek (1993) uvádí, že „v roce 1918 přešlo vězeňství do první Československé republiky ve stavu velmi zbědovaném. Za doby první světové války nebyly věznice a trestnice nijak opravovány, takže budovy a zařízení byly značně sešlé a nevyhovovaly ani nejnutnějším bezpečnostním požadavkům. K tomu se připojil poválečný vzrůst zločinnosti se všemi důsledky a nutnost odeslat cizí vězně a vězeňské zaměstnance do jejich příslušných států. Za takovýchto poměrů bylo uspořádání vězeňských poměrů složitým úkolem.“

V té době byl ministrem spravedlnosti dr. František Soukup (spoluautor prvních zákonů nového státu. Ve městech národopisně smíšených vznikaly německé národní výbory i české národní výbory. Snažily se přebírat úřady a ústavy do své správní moci. Současně byly snahy o odchod cizích úředníků, dozorců i trestanců (volně podle Křupka a kol., 2008).

V roce 1921 došlo k úpravě všech vězeňských předpisů a byl připraven vzdělávací kurs pro dozorce vězňů. Ve Věznici Mírov se v prosinci 1921 konaly hodinové přednášky. Přednášeli: vrchní ředitel, adjunkt, inspektor, duchovní správce, vrchní oficiál, učitel a domácí lékař. Témata přednášek byla následující: přehled dějin vězeňství, služební předpisy, administrativní předpisy, úkoly dozorců, zásobování trestnice, výměry, hlavní zásady kriminální pedagogiky, kriminální hygiena, cvičení se zbraní a systém vazeb (volně podle Křupka a kol., 2008).

Až v roce 1927 byla vydána druhá část vězeňských předpisů pro úředníky trestnic. „V roce 1921 byly trestnice vyňaty z kompetence vrchních státních zastupitelství a podřízeny bezprostředně ministerstvu spravedlnosti. V té době byly vězeňské ústavy v budovách pouze adaptovaných, nikoli pro účely vězeňství zbudovaných. Výjimkou byla pouze trestnice v Plzni - Borech a v Praze - Pankráci. V tomto období dochází k novému pojetí distribuce trestanců. Odstoupilo se od třídění podle územních obvodů a zavedlo se třídění trestanců podle povahy trestné činnosti. Došlo tedy k první profilaci vězeňských zařízení. I v této době jsou odsouzení povinni pracovat, vyjma vyšetřovaných a trestanců politických. Ovšem stejně jako dnes byla v popřevratové době dvacátých let otázka zaměstnávání odsouzených velmi složitá. Značná péče byla věnována výchovnému a kulturně mravnímu působení na trestance, které začalo mít komplexnější a pragmatičtější charakter“ (Hájek, 1993).

V průběhu války byly ve věznicích zřizovány vyšetřovací vazby gestapa. Na Mírově byla vazba pro oblast Brna, Opavy, Prostějova a Šumperka. Vězni odsud byli odesíláni do koncentračních táborů a k popravám. Od 15. 12. 1942 byli na zdejší nemocniční oddělení transportováni vězni s diagnózou tuberkulózy. Nemocní zde žili v nelidských podmínkách, špíně a o hladu. Navíc museli tvrdě pracovat. Před koncem války byli tři vězni přímo ve věznici zastřeleni. Během války prošlo mírovskou věznicí asi pět tisíc lidí, z nichž nejméně dvě třetiny byli političtí vězňové. Téměř dvacet procent z celkového počtu vězňů (666 osob) zde zemřelo. Nejvíce lidí (302) zemřelo roku 1944 a největší podíl z celkového počtu mrtvých bylo 516 Poláků (volně podle Křupka a kol., 2008).

Poválečné období je nechvalně stigmatizováno obdobím po roce 1948, kdy se vězeňství stalo významnou složkou represivní systému nastupujícího totalitního režimu. Vězeňská zařízení a pracovní tábory, budované podle sovětského vzoru, sloužili především jako nástroj politické moci. Už 25. října 1948 přijalo národní shromáždění zákon o táborech nucené práce, které nově zřizovalo ministerstvo vnitra. Na území Československa existovalo 37 táborů nucené práce. Lidé byli do táborů posíláni na základě rozhodnutí jedné z devatenácti tříčlenných příkazovacích komisí, bez rozhodnutí soudu. Trestalo se odnětím svobody, ztrátou občanské cti, zařazením do zvláštních nucených pracovních oddílů, propadnutím majetku a za nejtěžší trestné činy uděloval lidový soud trest smrti.

Navazující období lze charakterizovat jako postupné stagnování, vrcholící za období tzv. normalizace. Tato stagnace postihla i systém obranných společenských mechanismů. Trvalá konzervativnost politických názorů měla za následek přetrvávání militantních postojů k porušitelům práva a přetrvávání represivní povahy vězeňského systému (volně podle Hájek, 1993, Křupka a kol., 2008).

„Vězeňství, jeho celková kulturní úroveň a materiální podmínky, jsou odrazem vývoje, kulturní a ekonomické úrovně celé společnosti. České vězeňství prochází od listopadu 1989 etapou zásadních proměn, které souvisí s procesem změny totalitního státu ve stát právní a demokratický.

V kontextu vytváření právního státu byly současné úkoly a cílová perspektiva vězeňství v ČR vyjádřeny na počátku roku 1991 koncepcí rozvoje vězeňství v ČR, která promítla do našich podmínek požadavky vyplývající ze Standardních minimálních pravidel OSN pro zacházení s vězni a z dalších mezinárodních konvencí a dokumentů.

Výchozí stav a direktivní výčet úkolů nezbytných pro srovnání s vyspělými demokratickými státy pak v lednu 1991 popsala Srovnávací penologická studie, vypracovaná ředitelstvím Sboru nápravné výchovy ČR (SNV ČR). Ta do všech podrobností konkretizovala stávající deficit platného Řádu výkonu trestu odnětí svobody v nápravně výchovných ústavech ČR především vůči Evropským vězeňským pravidlům, Standardním minimálním pravidlům OSN pro zacházení s pachateli trestných činů, Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod (ústavní zákon ČSFR č 23 ze dne 9.1.1991) směřujících k humanizaci vězeňství. Tak byly stanoveny zásady a dlouhodobé cíle rozvoje vězeňství v ČR“ (Hájek, 1993, Kubíčková, 2011).

„Humanizace trestu nesmí jít na úkor jeho účinnosti. Aby trest zůstal trestem a jako takový plnil regulativní funkci, musí obsahovat určitou míru újmy, přiměřenou jednak provinění, jednak osobnosti pachatele. Humanizace vězeňství znamená vytvoření vhodného legislativního rámce pro uplatňování práv a svobod vězňených na jedné straně a pro naplňování účelu výkonu vazby a výkonu trestu na straně druhé, včetně jejich nápravných mechanismů přístupných kontrole tak, aby nemohla být uplatňována libovůle nebo zlovůle“ (Černíková a kol., 2008).

1.2 Výkon trestu odnětí svobody

Za spáchané trestné činy může soud dle Zákona č. 40/2009 Sb., uložit tyto tresty:

(1) Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztrátu vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

(2) Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak,

- a) nepodmíněný trest odnětí svobody,
- b) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- c) podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

(3) Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest (§ 54).

„Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody je dána zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. U mladistvých se v souladu se zákonem č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže užívá termín trestní opatření - § 24, odst. 1, písm. i) cit. zákona.

Výkon trestu odnětí svobody se vykonává ve věznicích.

Podobně jako v případě vazby i zde se činnost věznic řídí nařízenými generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství VS ČR (Vězeňské služby České republiky)“ (Sochůrek, 2007).

Výše uvedené dokumenty jsou rozpracovány pro konkrétní věznice ve Vnitřním řádu věznice, který vydává její ředitel.

Zacházení s odsouzenými v České republice je prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod i doporučeními Rady Evropy v oblastech zacházení s vězněnými osobami a dodržováním lidských práv.

1.3 Typy věznic v České republice

„Věznice se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti do čtyř základních typů: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou“ (Sochůrek, 2007).

Zákon zohledňuje výkon trestu mladistvých osob, matek s dětmi, osoby odsouzené na doživotí, výkon trestu cizinců a některých specifických skupin vězňů (např. oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního na léčení pro patologické hráčství, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných, kterými jsou např. vězni v důchodovém věku nebo vězni vážně nemocní, popř. upoutání na lůžko nebo vážně tělesně postižení, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením, zde vykonávají trest odnětí svobody vězni odsouzení na doživotí, výjimečným nebo k dlouhodobým trestům, oddělení specializované pro výkon ochranného léčení sexuologického (<http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/penologie.pdf>).

„Zařazení odsouzeného do určitého typu věznice probíhá na základě soudního rozhodnutí a je součástí rozsudku, kterým se odsouzenému ukládá výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jde o tzv. vnější – soudní diferenciaci, která se prioritně opírá o trestně – právní kvalifikaci, na jejíž základě se dospělí odsouzení zařazují do jednotlivých typů věznic“ (volně podle Černíková, 2005).

Snahou také je umísťovat odsouzené co nejbližšie místa trvalého bydlíšťe, kdy však v současné době vzhledem k přeplněným věznicím toto není vždy možné. U obviněných se dále dodržíje zásada principu presumpce nevinu, tedy se s nimi zachází, jako kdyby byli nevinní až do doby pravomocného odsouzení.

Rozdělení věznic v ČR

V České republice se jednotlivé typy věznic liší příslušností režimu a to rozsahem stanovených práv a povinností vězňů, rozsahem možnosti udělování odměn, míry kontroly odsouzených a zabezpečení střežení věznic. Záměrem je oddělovat méně narušené odsouzené od více narušených a vytvářet podmínky pro uplatňování účinnějších prostředků resocializačního působení vzhledem k jednotlivým skupinám odsouzených. Známe čtyři základní dělení na věznice s dohledem, věznice s dozorem, věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou (volně podle Kubíčková, 2011).

1.3.1 Věznice s dohledem

„Zde vykonávají trest osoby, které byly odsouzeny za přečin spáchaný z nedbalosti a které dosud nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin“ (volně dle ustanovení § 57 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník).

Odsouzení se ve věznici mohou pohybovat bez omezení, většinou pracují na pracovištích mimo věznici, kde dohled nad jejich činností provádí vychovatel minimálně jednou týdně, v mimopracovní době jim ředitel může povolit volný pohyb mimo věznici, a to k účasti na akcích kulturně výchovných a osvětových, sportovních, bohoslužbách a k návštěvám zdravotnických a obdobných zařízení, nosí vlastní oděv a obuv.

1.3.2 Věznice s dozorem

„Zde se zařazují osoby, které byly odsouzeny za přečin spáchaný z nedbalosti a které již byly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, a dále osoby, kterým byl za úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody nepřevyšující tři

léta a které dosud nebyly ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin“ (volně dle ustanovení § 57 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník).

Odsouzení se v prostorách věznice pohybují zpravidla organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby, ředitel může odsouzeným, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí, povolit volný pohyb uvnitř věznice, odsouzení pracují zpravidla na nestřežených pracovištích mimo věznici, kde nad nimi vykonává dohled určený zaměstnanec Vězeňské služby nejméně jedenkrát za hodinu, odsouzeným může ředitel povolit při plnění pracovních úkolů i volný pohyb mimo věznici, dohled nad jejich pracovní činností provádí určený zaměstnanec Vězeňské služby nejméně jedenkrát týdně, vlastní oděv mohou nosit v době návštěv, při účasti na bohoslužbách a akcích mimo věznici pořádaných v rámci programu zacházení a ve výstupním oddělení, vlastní sportovní oděv při tělovýchovných a sportovních aktivitách.

1.3.3 Věznice s ostrahou

„Zde vykonávají trest osoby odsouzené pro úmyslný trestný čin, a zároveň, u nichž nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice s dozorem nebo zvýšenou ostrahou, a pachatelé, kteří byli odsouzeni pro přečin spáchaný z nedbalosti a nebyli zařazeni do výkonu trestu odnětí svobody do věznice s dohledem nebo s dozorem“ (volně dle ustanovení § 57 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník).

V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby, volný pohyb po věznici může ředitel povolit jen výjimečně při plnění pracovních povinností, odsouzení pracují zpravidla na pracovištích uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici, dohled nad pracovní činností odsouzených se provádí nejméně jedenkrát za 45 minut, jsou zde uplatněny stavebně-technické prostředky střežení, odsouzení jsou uzamykáni.

1.3.4 Věznice se zvýšenou ostrahou

„Tady se zařazují odsouzení, kterým byl uložen výjimečný trest a kterým byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby odsouzené za zvláště

závažný zločin k trestu ve výměře nejméně osmi let a osoby odsouzené za úmyslný trestný čin, které v posledních pěti letech uprchly z vazby nebo z výkonu trestu. Neukládá se tak často jako ostatní, tento režim je ve věznicích na Mírově, Valdicích, a Karviné. Pro ženy je tato věznice se zvýšenou ostrahou ve Světlé nad Sázavou“ (volně dle ustanovení § 57 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník).

V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Volný pohyb po věznici se jim nepovoluje ani při plnění pracovních úkolů, odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo vhodnou práci vykonávají přímo ve svých celách. Dohled nad jejich pracovní činností provádí zaměstnanec Vězeňské služby jedenkrát za 30 minut, stavebně – technické prostředky jsou uplatněny v maximálním rozsahu. Vězni jsou v každé době uzamykáni na celách a to i přes den.

Věznice Mírov je zařízení, ve kterém vykonávají VTOS jedinci zařazení rozsudkem soudu do zvýšené ostrahy. Dále je zde několik odsouzených zařazených do VTOS s ostrahou a s dozorem. Převážná část odsouzených je zařazena do VTOS se zvýšenou ostrahou. Tito jedinci se zde pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Pracují pouze na pracovištích ve věznici. V žádném případě se odsouzeným zařazeným do tohoto typu věznice nepovoluje volný pohyb a to ani při práci.

Návštěvy probíhají jedenkrát měsíčně na žádost odsouzeného pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Ve věznici tohoto typu jsou k zamezení útěku odsouzených používány na vnějších strážních stanovištích ozbrojené stráže, technické a stavebně technické prostředky (Císař, 2009).

„Soud může zařadit pachatele také do věznice jiného typu, než do které má být podle zákona zařazen v případě, že má se zřetelem na závažnost trestného činu a na stupeň a povahu narušení pachatele za to, že na něj bude působení, aby vedl řádný život, v jiném typu věznice lépe zaručeno. Do věznice se zvýšenou ostrahou však vždy zařadí pachatele, jemuž byl uložen trest odnětí svobody na doživotí“ (volně dle ustanovení § 56 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník).

2 Osobnost odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody

Velmi obecně lze říci, že „teorie rysů“ se pokouší objasnit kriminální chování „roztříděním“ pachatelů do skupin či typologií. Tyto koncepty kladou důraz na specifické latentní biologické nebo psychologické rysy osobnosti, které hrají významnou roli v dispozici ke kriminálnímu chování. Stěžejní hypotézou těchto přístupů pak bývá, že např. nízká inteligence, poruchy osobnosti, genetické abnormality či biochemické odchylky mají svůj podíl na vzniku a na vývoji kriminálního a antisociálního chování. Hlavní latentní rys je trvalou charakteristikou a určuje chování a jednání dané osoby. Důležitý je zde vztah mezi tímto stabilním rysem jedince a příležitostmi (tj. kolísavou proměnnou, která se mění v průběhu času s ohledem na věk, aktuální míru rizika apod.) Osoby „bez latentních rysů“ zůstávají bez ohledu na příležitosti v nízkém riziku kriminálního jednání.

Mezi představitele teorií latentních rysů osobnosti na poli vývojové kriminologie patří např. Gottfredson a Hirschi, Wilson a Herrnstein, Rowe a Osgood a také Agnewova teorie (Blatníková, Š., Netík, K., 2008).

Hirschi a Gottfredson jako stoupenci teorie sociálních vazeb ve své obecné teorii zločinu důsledně rozlišují mezi faktory a skutečnostmi rozhodujícími pro spáchání samotného trestného činu a faktory a skutečnostmi, které charakterizují osobnost pachatele. Ve svém konceptu zdůrazňují individuální rozdíly mezi úrovní sebekontroly a dispozicí jedince dopustit se kriminálního jednání, které je stabilní v čase. Osoby s vyšší úrovní sebekontroly se dopouštějí méně kriminálních činů než osoby s nízkou sebekontrolou v jakémkoliv věku.

Autor generální teorie zločinu a delikvence, **Agnew**, identifikoval pět životních oblastí, které mohou vytvářet kriminální chování (osobnost, rodina, škola, vrstevníci a práce).

Eklektická teorie **Wilsona a Herrnsteina** bere v úvahu jak genetické dispozice, tak i stupeň socializace pachatelů. Klíčovým faktorem pro kriminalitu jedince je tendence myslet spíše na krátkodobé než na dlouhodobé cíle a důsledky. Charakteristiky osobnosti, dle Wilsona a Herrnsteina, přispívající ke kriminální volbě jsou například nízká inteligence, impulzivita, záliba ve vyhledávání stimulace a neschopnost poučit se z trestu (Blatníková, Š., Netík, K., 2008).

2.1 Etiologie kriminálního chování

Vágnerová, (2004) píše, že „přesné údaje o četnosti lidí, kteří páchají trestnou činnost, resp. alespoň jednou v životě spáchali trestný čin, nejsou k dispozici. Lze vycházet pouze z počtu takovýchto činů, resp. odsouzených pachatelů. Tento odhad se pohybuje v rozmezí 5 - 7% populace. Četnost lidí, jejichž jednání by bylo možné do této kategorie zařadit, není stabilní, může se měnit v závislosti na striktnosti právních předpisů, na společenských proměnách, ekonomické úrovni, na míře migrace atd.“

Trestnou činnost častěji páchají muži. Poměr pachatelů mužského a ženského pohlaví se pohybuje v rozmezí 10:1 až 6:1. Muži, kteří se chovají antisociálním způsobem, jsou častěji mladí, v rozmezí adolescentního věku a mladé dospělosti. V současné době tvoří převážnou část recidivistů, až 80%, mladí lidé ve věku do 30 let. Kriminální recidivisté mívají nižší vzdělání, obvykle jim chybí jakákoli profesní kvalifikace a jsou častěji příslušníky nižší sociální vrstvy, resp. nějaké menšiny. Z demografického hlediska je míra kriminality vyšší ve městech. Ve velkých městech je spácháno přibližně pětkrát více zločinů než na malých městech a na venkově. Míra anonymity větších aglomerací vede k tomu, že se do těchto oblastí stahují problémoví lidé z venkova a malých měst, kde je větší kontrola (volně podle Vágnerové, 2004).

Etiologie kriminálního chování je multifaktoriální. Jedná se o výsledek interakce mezi souborem vnějších vlivů a vlastností jedince. Konkrétní trestný čin je třeba vždy chápat jako aktuální souhru vnitřních faktorů a vnějších okolností. Jedním z faktorů jsou vrozené dispozice k určitému způsobu chování. Tyto dispozice mohou být dány geneticky, ale mohou vzniknout na základě prenatálního poškození CNS. Dalším faktorem je vliv prostředí, v němž jedinec žije. Každé prostředí posiluje, nebo naopak blokuje určitý typ chování. Kriminalita rodičů zvyšuje podobné chování dětí, i když není jasné, zda jsou v jednotlivých případech významnější genetické nebo sociální vlivy. Obvykle jde o kombinace obou. Negativní zkušenost z dětství, jako je citové strádání, fyzické týrání či zneužívání dítěte, vytváří předpoklad k rozvoji nežádoucích vzorců chování. V anamnéze pachatelů trestných činů se již v průběhu dětství objevují signály nepřizpůsobivosti a neschopnosti respektovat běžné normy chování. Nebývají úspěšní ve školních zařízeních a jejich rodinné zázemí nemívá potřebnou kvalitu. Z toho důvodu si již ve školním věku vybírají kamarády, kteří

se nachází v podobné životní situaci. Příslušnost k partě, často jednoznačně asociálně zaměřené, zvyšuje riziko identifikace s jejími hodnotami a rozvojem nežádoucích způsobů chování, což je předpokladem k dalšímu sociálnímu selhávání. Za zmínku stojí i situační faktory, které mohou být spouštěčem kriminálního chování. Důležitá je např. dostupnost cíle, pocit snadnosti, nepřítomnost nikoho dalšího, opilost, která ovlivní sebeovládání. Situačně, resp. do určité míry náhodně, může být navozeno i takové jednání, které se nakonec stane důležitým mezníkem v životě člověka, bez ohledu na jeho minulost (volně podle Vágnerové, 2004).

2.2 Formy kriminálního chování

Díky „znovuobjevení“ konceptu kriminální životní cesty se do centra pozornosti nejen kriminologů dostávají jednotlivé dimenze kriminální kariéry. Samostatně se studuje počátek či zahájení kriminálního jednání, jeho stálost, frekvence, specializace, proces ústupu nebo ukončení kriminálního chování. Zaměření je také na identifikaci dalších rysů v kriminální kariéře pachatele a je prosazován význam vztahu mezi minulou a budoucí kriminální aktivitou jedince. Delikventní kariéry se mohou rozvíjet podle několika trajektorií, které popsal například Blumstein, Walters, Piquero a Farrington (Blatníková, Š., Netík, K., 2008).

Blumstein se svým kolektivem představuje třífázový model kriminálního chování. Počáteční etapu kariéry nazývají prolomením, jde o osoby ve věku 20-30 let, které v této fázi ukončí své krátkodobé kriminální jednání. Druhé, stabilní období, začíná kolem 30 let věku. Do tohoto období řadíme osoby, které zahájily svoji trestnou činnost v osmnácti letech a pokračují v ní dále. Minimum pachatelů v tomto období svoji kriminální kariéru ukončuje, trestnou činnost páchá stabilně. Finální období začíná kolem 41. roku věku a je charakterizováno vyhořením pachatele trestných činů. Velká část pachatelů v tomto věku svoji kariéru ukončuje.

Walters předkládá model vývoje kriminální kariéry osob, které jsou perzistentní ve svém kriminálním jednání a popisuje čtyři po sobě následující vývojové stupně – prekriminální (10-18 let), rané kriminální (18-20 let), pokročilé (20-40 let) a kriminální vyhoření nebo také stádium zralosti (od 40 let výše).

Piquero, Farrington a Blumstein upozorňují na deset všeobecně přijímaných závěrů o vývoji a průběhu kriminálního chování (Blatníková, Š., Netík, K., 2008):

1. Jako typický věk počátku kriminálního chování se uvádí rozmezí od 8 do 14 let věku.
2. Prevalence kriminálního chování vrcholí v období pozdní adolescence.
3. Raný věk zahájení kriminální aktivity predikuje poměrně dlouhé trvání kriminální kariéry a spáchání relativně většího počtu trestných činů.
4. Osoby páchající velký počet trestných činů v období dospívání, páchají také poměrně velké množství trestných činů v dospělosti.
5. Chronický pachatel začíná páchat trestnou činnost v raném věku, s vysokou četností a má dlouhou kriminální kariéru.
6. Povaha kriminálního chování je spíše všestranná, jedná se především o pachatele násilných trestných činů.
7. Trestné činy představují prvky antisociálního chování.
8. Trestné činy jsou většinou až do období pozdní adolescence páchány ve skupině. Od 20 let věku převládají trestné činy provedené jednou osobou.
9. Důvody pro kriminální chování jsou pro osoby mezi 15 a 18 rokem proměnlivé. V tomto věku se jedná o vzrušení, zábavu, nudu apod. Od 20 let věku výše začínají utilitární motivy postupně dominovat.
10. Každá věková skupina je charakterizována různými typy a stupni spáchaných trestných činů.

Vaněk a Klíma zmiňují kriminální chování, které můžeme definovat jako porušení právní normy. Už nejde jen o přestupky proti nepsaným pravidlům společenského soužití, ale o závažné činy, přesně vymezené trestním zákoníkem. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali obětí, a je přesně stanoveným způsobem sankcionováno.

Vítková (2004) uvádí, že je v této souvislosti třeba odlišit z kriminality dospělých mladé dospělé (bývá uváděna hranice 18 až 24 let), kteří by vzhledem ke svému psychickému vývoji měli být více ovlivňováni speciálně pedagogickými prostředky, než pouhou represí, přestože se u nich objevuje trestná činnost v plném rozsahu jako u kriminality dospělých.

Pro vysvětlení etiologie kriminálního chování existuje více teorií. Teorie zdůrazňující genetické dispozice ke kriminálnímu chování vychází z Lombrosovy teorie "vrozeného zločince". H. H. Goddard považoval za příčinu kriminálního chování mentální defekt. Pachatel je podle jeho názoru "morálním idiotem", který

není schopen se přijatelně chovat. S vlivem učení počítal ve své teorii Eysenck, který označoval za rizikového jedince extrovertního neurotika, jehož nadměrné zaměření na okolní svět je příčinou neschopnosti adekvátního sociálního učení. Důsledkem nedostatečné socializace je chování nerespektující společenské normy. Teorie sebekontroly Trávise a Gottfredsona považuje za nejvýznamnější předpoklad k asociálnímu jednání neschopnost sebeovládání, přestože bere v úvahu i odlišný způsob hodnocení takových situací. Trestný čin lze z tohoto hlediska chápat jako snadný a rychlý způsob uspokojení vlastních potřeb, který nevyžaduje přílišné plánování, větší úsilí nebo zvláštní schopnosti. Walters a White vytvořili model kognitivního stylu typického pro kriminální recidivisty. Kognitivní styl zdůrazňuje iracionální prvky v uvažování jedince. Jeho emoční nestálost a působení silných obranných mechanismů, které mu neumožňují adekvátní hodnocení situace. Kriminální recidivisté nejsou schopni poučit se z následků svého jednání (volně podle Vágnerové, 2004).

2.3 Psychické charakteristiky, které mohou být typické pro pachatele trestných činů

„Představa o absolutní, zásadní a trvalé odlišnosti osobnosti pachatele od nekriminální většiny je překonaným mýtem forenzní psychologie a kriminologie. Všechny vlastnosti, které zvyšují riziko asociálního chování (sobeckost, chladnokrevnost, necitlivost, tvrdost, bezohlednost atd.), mohou být za určitých okolností stejně dobrým předpokladem ke společenskému úspěchu. Z tohoto důvodu lze chápat přehled psychických vlastností, jež mohou mít význam pro rozvoj delikventního chování, pouze jako orientační“ (Vágnerová, 2004).

Emoční prožívání pachatelů trestných činů může být extrémní. Mívají sklon k afektivnímu reagování, k popudlivosti a citové výbušnosti. Zlobný afekt může zároveň sloužit k odblokování zábran. Bývají emočně nestabilní, citově chladní, neschopní adekvátních emočních prožitků a empatie. Pokud někoho litují, pak nejčastěji sami sebe.

Mezi kriminálními recidivisty je více lidí s nižším intelektem, ale existují i nadprůměrně inteligentní pachatelé (podílí se na společensky nejzávažnějších trestných činech). Velmi důležitý je jejich způsob myšlení. Tito lidé si nejsou schopni

připustit rizika svého jednání a jeho možné následky. Žijí a orientují se pouze na přítomnost, nejsou ochotni ani schopni myslet na budoucnost. Projevem neschopnosti kriticky myslet je tendence k superoptimismu, která díky ulpívání na neadekvátně optimistické interpretaci situace zkresluje úsudek. Takto uvažující kriminální recidivista je vždy přesvědčen, že tentokrát nebude dopaden.

Pro pachatele trestných činů je dále typická nezdrženlivost a důraz na neodkladné uspokojení aktuálně pociťované potřeby. Některým jedincům uspokojuje kriminální chování potřebu silných zážitků, což je důvodem zvýšené četnosti kriminálního jednání v období adolescence a mladé dospělosti. Základním problémem v oblasti socializace je jiný vztah k obecně platným normám. Pro asociálně jednajících osoby je typický egocentrismus a z něj vyplývající subjektivizace při hodnocení čehokoliv, tedy i norem chování. Mají sklon k pocitům vlastní privilegovanosti a z něho vyplývající nezávaznosti jinak obecně platných norem. Pachatelé trestných činů mívají nižší sociální citlivost, neberou ohled na ostatní, primární je koncentrace na vlastní osobu. Mají tendenci ke zjednodušenému sociálnímu hodnocení, které rozlišuje pouze lidi na silné a slabé. Co se týká nápaditosti v chování pachatelů trestných činů, bývá typické bezohledností, asertivitou, až agresivitou při prosazování vlastních cílů. Často jim chybí schopnost sebeovládání, mají sklon reagovat impulzivně. Nemají zábrany, a pokud by nějaké pociťovali, mají tendenci je odblokovat, např. alkoholem, léky, drogami, atd. (volně podle Vágnerové, 2004 a Netíka, Netíkové, 1994).

Z etiologického hlediska můžeme rozlišit čtyři typy pachatelů trestných činů (Netík, Netíková, 1994)

- „Pachatel, který se dopustil trestného činu poprvé. Jeho čin má epizodickou povahu a neopakuje se. Osobnost tohoto člověka nebývá narušena a za svůj čin se cítí vinen.
- Pachatel, jehož trestná činnost je důsledkem psychické poruchy, duševní nemoci nebo mentální retardace. Tito jedinci nejsou schopni přiměřené orientace v situaci, neumějí odlišit přijatelné a nepřijatelné chování a mnohdy nedovedou své reakce potřebným způsobem ovládat. Často nechápou význam sociálních či právních norem.
- Pachatel, který je defektně, resp. nedostatečně socializovaný. Neřídí se obecně platnými normami a nedovede uspokojivě ovládat své chování. Do této kategorie patří lidé s disociální nebo emočně nestabilní poruchou

osobnosti. Tato porucha zvyšuje riziko nedostatečné socializace, ale není důvodem ke zbavení trestní odpovědnosti za spáchané trestné činy.

- Deviantně, odlišně socializovaný typ, respektující jiné sociální normy než ty, které jsou platné v majoritní společnosti a chráněné právními předpisy. Do této kategorie patří příslušníci jiného etnika, určitých sociálních skupin (mafii, sekt atd.). Jde o delikventní chování podmíněné sociokulturními vlivy. Patří sem i výchovně zanedbaní a citově deprivovaní jedinci, zejména ti, kteří byli již primárně nějak znevýhodněni.“

2.4 Psychologická práce ve výkonu trestu odnětí svobody

„Penitenciární psychologie uplatňuje psychologické aspekty v trestním řízení vykonávacím. Zabývá se především psychologickými aspekty výkonu trestu. Osobnost odsouzeného je dílčím problémem, odvozeným z obecného problému osobnosti pachatele. Hlavním rysem penitenciární psychologie je orientace na změnu chování (penitenciární zacházení), kterému vždy předchází poznání osobnosti odsouzeného a přítomných poruch (penitenciární diagnostika)“ (Císař, 2009).

„Trest odnětí svobody mění prožívání, uvažování i chování vězně. Vězeňské prostředí má své vlastní normy a pravidla chování více či méně odlišná od obecně platných norem. Ve vězení jsou určité jiné vzorce chování. Způsoby chování získané na svobodě vyhasínají – nejsou zde potřebné, někdy jsou dokonce nežádoucí a spoluvězni sankcionované. Adaptace na prostředí vězení zásadním způsobem mění hodnoty, normy i vzorce chování, a stává se překážkou návratu trestaného člověka do společnosti“ (Vágnerová, 2004).

Vězeň

- je objektem zacházení z venku, je na něho vykonáván režimový a další nátlak
- je závislejší, spíše dělá, co mu je umožněno, dovoleno nebo přikázáno
- životní rytmus mu určují jiní (ať personál nebo spoluvězni) a jde o rytmus pro něho nezvyklý

- sebedůvěra je snižována, člověk nic nedělá, nebo dělá to, co nechce, neumí, či co se mu protiví, co ho neuspokojuje
- výrazná, i když relativní sociální izolace a styk s neznámými lidmi nebo styk s lidmi, jemuž se nedá vyhnout a o který nestojí
- pobyt v nepřívětivém a často neznámém prostředí, minimální možnost výběru jiného prostředí
- okruh zájmů se zúžil na uspokojení nejzákladnějších potřeb, často jde jen o náhradní uspokojování
- v začínající krizi z uvěznění nerozumí svému psychickému stavu, ztrácí nad ním kontrolu
- v jeho citovém stavu začíná dominovat soubor negativních emocionálních zážitků
- komplexnost časoprostorové dimenze se bortí, intenzivně žije jen v přítomnosti, budoucnost je velmi nejistá, s obavami očekávaná, minulost je ztracena (Sochůrek, 2007).

2.5 Psychologické aspekty výkonu trestu odnětí svobody

„Specifická společenská sankce za identifikované sociálně deviantní chování ohrožující fungování společnosti představuje u prvotrestaných výrazný životní zlom. De iure je sankce sice odmítnutím nebezpečného chování, ale svými sociálně psychologickými následky (ostrakismus, stigmatizace), je často de facto - především subjektivně - odmítnutím osobnosti. To je zvláště zřetelné u sankcí spojených s odnětím svobody. Ztráta zaměstnání, často i rozpad rodiny, oslabení ostatních významných sociálních vazeb a prudké snížení životní úrovně odsouzeného po dobu výkonu trestu odnětí svobody i značná redukce aktivit a s tím spojená frustrace zvláště sekundárních potřeb, jsou časté negativní následky uvěznění, jež mohou fatálně změnit celý další život jedince a v některých případech být i do značné míry příčinou recidivy jeho kriminálního chování“ (Černíková a kol., 2005).

Účelem trestu je účinná ochrana společnosti, kterou lze dosáhnout několika mechanismy:

„**Pouhou izolací pachatele.** Izolace pachatele je aktuálně významná především u jednotlivců, kteří nejsou schopni úspěšně absolvovat proces korektivní socializace (resocializace) a jsou pro společnost nebezpeční.

Odstrašením. Opakovaně byla výzkumně prokázána jeho dílčí neúčinnost. Odstrašení je zvláště neúčinné u chronických delikventů (recidivistů, osob s kriminálním životním stylem). Účinné je pravděpodobně u jedinců s rozvinutým systémem inhibic (útlumů) chování, kde hrozba trestních sankcí zvyšuje jejich úzkost a ta působí jako mocný "brzdový" mechanismus proti event. sociálně deviantnímu chování.

Regulací chování, tj. změnou chování jedince v žádoucím směru, navozenou adekvátním zacházením. Jen tento mechanismus se jeví jako vskutku účinný a zároveň humánní“ (Černíková a kol., 2005).

Podle Hájka (1993) „je trest svou podstatou součástí obranných mechanismů, jimiž se společnost brání před takovým chováním svých členů, které ohrožuje zdravé fungování a život společnosti. Trest má proto svou funkci vyrovnávací a odplatnou, která je naplňována především trestním právem. Zatímco jeho funkce regulativní je zaměřena do budoucnosti, zajímá ji více pachatel jako subjekt a jeho budoucí chování. Intenzita a délka trestu nezvyšuje jeho účinnost, ani nesnižuje recidivu trestné činnosti.“

Černíková a kol. (2008) rozlišují z pedagogického hlediska tři hlavní funkce trestu: napravit škodu, zabránit, aby se nesprávné chování opakovalo, zbavit viníka pocitu viny - jedná se o mentálně hygienický předpoklad účinnosti trestu, který je mnohdy neoprávněně opomíjen.

„V procesu penitenciární resocializace se záměrně pracuje s přiměřenými pocity viny, které nutí jedince zabývat se sebou samým, svým způsobem dosavadního chování, osobnostními nedostatky v souvislosti se spáchaným trestným činem. Přiměřená a žádoucí míra pocitu viny je nutná k tomu, aby odsouzení začali kriticky hodnotit své jednání a sami usilovali o změnu svého chování. Z praxe jsou známé případy, kdy je vědomí viny neúměrně velké a vede k rezignaci, ke ztrátě životních perspektiv nebo k depresi. Proto je potřeba v některých případech pocit viny nad spáchaným činem vyvolávat, posilovat a v jiných přiměřeně regulovat, aby se stal motivem k nápravě.

U odsouzených jsou rozdíly v pocíťování vědomí viny za spáchanou trestnou činnost a prožívání pocitu viny jako rozporu mezi tím, co učinili, a tím, co je obsaženo ve společensko - normativních hodnotách, které si uvědomují. Příznivější průběh socializace je možný u těch odsouzených, kteří měli pozitivnější průběh socializace v rodině a v širším sociálním prostředí - škola, pracoviště, volba party. Ti prokazují lepší úroveň sociálních dovedností, uplatňovaných v jednání s personálem a se spoluodsouzenými. Rovněž je skupina odsouzených, kteří považují sebe jako subjekt trestného činu, a tím mají příznivější podmínky rozpoznat příčinné souvislosti mezi vlastnostmi jejich osobnosti, kriminální situací a spáchaným trestným činem. U této skupiny lze očekávat, že příčiny spáchání trestného činu budou častěji rozpoznány a shledávány v osobnostních nedostatcích a chování. Nepoužívají v takovém rozsahu obranné mechanismy k obraně vlastní hodnoty, které by významně zastřely závažnost sociální reality“ (Janíčková, 2007).

Podle Černíkové a kol. (2005) představuje **trest** jeden ze dvou základních výchovných prostředků. Tím druhým je odměna. Trest by měl blokovat nežádoucí, sociální normy porušující chování. Odměna má posilovat žádoucí chování a současně má motivovat jedince k tomu, aby jej přijal za své. Ve výchovné praxi, zejména u dětí a dospívajících, operujeme vždy oběma prostředky tak, abychom tvarovali žádoucí chování. K jejich užívání poskytla významné podněty teorie učení, např.:

„**Sankce**, má-li být účinná, má-li změnit chování, musí být individualizována. Trest sám o sobě není objektivní kategorií. Co je pro jednoho trestem, druhého nechává lhostejným a pro třetího může být dokonce odměnou. Individualizaci trestu lze, alespoň u některých deliktů, založit na převládající motivaci kriminálního chování, a nejen jeho, též na motivaci chování subjektu obecně. Klíčem k tomu může být individuální hierarchie hodnot. Hodnoty prakticky označují cíle motivovaného chování.“

„Individualizace sankce je zvláště nutná u kriminálních recidivistů. Represivní prostředky jsou pro ně dobře známou zkušeností, vůči níž jsou imunní. Protože mnozí z nich projevovali poruchy chování již od relativně ranného věku, měli dostatek příležitostí se s tresty seznámit v plné šíři a zvyknout si na ně. Pouze represe je již neúčinná.

Sankce, má-li být účinná, musí následovat bezprostředně po provinění. Diskontinuita procesu neadekvátního chování - trest má za následek nedostatečné

učení, neboť je přerušena vazba příčiny a následku. Z hlediska kriminálního chování může navíc v době mezi deliktem, zadržením a potrestáním (alespoň výrokem o sankci) dojít k řadě zpevnění (posílení) nežádoucího chování např. ze strany přátel, rodiny apod. Nepochybně se v této době uplatní i racionalizace, která sama může působit jako zpevnění.

Negativní sankce (trest), má-li být účinná, musí být doprovázena sankcí pozitivní (odměnou). Zatímco trest blokuje nežádoucí chování a měl by být jeho bezprostředním následkem, musí se odměna vztahovat k projevenému žádoucímu chování či alespoň k jeho náznaku“ (Netík, Netíková, 1991).

Černíková a kol. (2005) upozorňují na to, že po určité době a viditelném pokroku není nutno zpevňovat každý další krok. Žádoucí chování přetrvává déle, je-li upevňováno nepravidelně, ale dlouhodobě (při dlouhodobém a intenzivním zacházení s odsouzenými, tj. během výkonu trestu odnětí svobody). Trest odnětí svobody by měl být vyhrazen jen pro nejzávažnější sociálně deviantní chování. Variabilita sankcí se tedy musí dotýkat hlavně trestů nespojených s odnětím svobody. Jejich účinnost, bude-li dodržen předpoklad individualizace, nebude v žádném případě nižší. Důvodem je menší množství tzv. vedlejších účinků. Nejsou izolováni od společnosti, proto subjektivní pocit vyvržení může zcela chybět. Riziko stigmatizace je podstatně nižší a jedinec zůstává ve svém přirozeném prostředí. Nepřetrhají se jeho sociální vazby a nemusí být přerušena jeho profesní dráha.

Trest odnětí svobody ve své tradiční podobě je fakticky trestem odnětí svobodného pohybu a příležitostí k uspokojování řady i primárních, tj. biologických potřeb. Izolace jedince ve specifických podmínkách, které se výrazně odlišují od reálného života mimo vězení, je samo o sobě relativně velkou překážkou reintegrace odsouzeného do společnosti.

Výkon trestu odnětí svobody je prostředkem trestní regrese, která souvisí s určitou újmou, kterou výkon trestu přináší. Současně zákon nařizuje odsouzeného vychovávat, vytvářet u něj předpoklady ke změně chování, aby se zabránilo opakování trestné činnosti.

„Trest odnětí svobody by měl být vyhrazen jen pro nejzávažnější delikventní chování. To žádá rozlišení škály trestů nespojených s odnětím svobody. Při dodržení individualizace jeho ukládání může být jeho účinnost rozhodně vyšší. Úspěšné "přežití" tradičního výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje adaptaci na život vězeňské subkultury. Adaptace v tomto smyslu znamená přijetí subkulturních norem

a pravidel, osvojení si nových, z hlediska "přežití" výhodnějších vzorců chování a postupné vyhasínání adaptivního chování potřebného k životu mimo vězení. Jedinec adaptovaný na tradiční výkon trestu odnětí svobody má po delším uvěznění horší individuální kriminální prognózu, tzn. vyšší pravděpodobnost recidivy kriminálního chování.

Adaptace na život ve vězeňských podmínkách se nazývá prizonizace a má dvě složky: institucionalizaci a ideologizaci" (Harbordt, 1967).

Institucionalizace označuje přizpůsobení se vysoce organizovanému vězeňskému životu, které se pojí se ztrátou aktivity a iniciativy. Vágneová (2004) dodává, že u odsouzeného dochází ke změně postojů, vzorců chování a jedinec se odnaučí samostatně rozhodovat. Vše je završeno ztrátou schopnosti plánovat a volit si reálné plány do budoucna.

Ideologizace představuje přijetí subkulturních norem, pravidel a hodnot. Osvojení si a užívání specifického jazyka, tzn. kriminálního argotu. Vše je projevem identifikace s kriminální subkulturou. Prizonizace je proces, který podstatně snižuje, až anuluje pravděpodobnost reintegrace odsouzeného do společnosti po propuštění z výkonu trestu. Obecně bývá proces prizonizace úměrný délce trestu. Podle Vágnerové (2004) nemusí dojít k přijetí výše uvedených pravidel v případě, že má odsouzený dobře fungující rodinné, popřípadě přátelské zázemí nebo silné vnitřní přesvědčení.

Čírtková, Červinka (1994) uvádí, že „nahromadění jednotlivců s různě vyjádřenou asociální poruchou osobnosti v úzkém prostoru trestnice a sporadické intervence ze strany vězeňského personálu, který se zaměřuje více na ostrahu a plnění administrativních povinností než na zacházení s odsouzenými, mají za následek rozvoj tzv. druhého života odsouzených. Druhý život zahrnuje vznik specifické neformální struktury asociálních vztahů a pozic, hierarchii odsouzených s přesně vymezenými rolami a korespondujícími právy.

V rámci druhého života odsouzených lze rozlišit specifickou sociální hierarchii vězňů. Jsou to role neformálního vůdce, dělesloužícího, řadového příslušníka skupiny, outsidera, protivníka skupiny atd.. Hlavním rozlišujícím kritériem je v tomto případě fyzická síla, bezohlednost, brutalita a odolnost vůči útokům okolí. Často se odsouzení, ale i obvinění spojují do neformálních skupin, jejichž příslušníci si navzájem pomáhají (materiálně a snad i psychicky). Sociálně patologické formy chování, projevy druhého života odsouzených, jsou velmi široké. Od vyžadování

(a poskytování) drobných úsluh, úplatků za ochranu, přes vydírání, přiživování se na druhých, hraní hazardních her, k drogám, homosexuálním stykům a šikaně.“ Výše uvedený výčet lze doplnit o účelové vztahy s personálem a o vynucování vnitřní solidarity ve skupině.

Mezi recidivisty je vysoké procento lidí s poruchou osobnosti a téměř polovina (46,1 %), jak uvádí Vágnerová (2004), použila jako prostředek k vydírání a vymáhání jakýchkoli výhod sebepoškozování. Dalších 30 % osob se dopustilo násilí na spoluvězních.

K problematice intervence ze strany vězeňského personálu, který je nucen zaměřovat se více na ostrahu a plnění administrativních povinností než na zacházení s odsouzenými se s ohledem na několikaletou praxi vychovatele ve věznici souhlasně vyjadřuje i Doxanský (2008).

Trest odnětí svobody je dnes předmětem zkoumání psychologie, sociologie, práva a kriminologie. Pro zkvalitnění výsledků činnosti je nutná spolupráce odborníků všech uvedených oborů.

2.6 Diferenciace dle délky výkonu trestu odnětí svobody

Penitenciární diferenciace označuje diferenciaci zacházení s odsouzenými. Netík, Netíková (1991) „vychází z předpokladu existence skupin odsouzených s podobnou strukturou osobnosti a podobnými mechanismy vzniku a rozvoje kriminálního chování. Diferenciace zacházení tedy spočívá na poznání uvedených činitelů a odpovídající penitenciární diagnostice. Diferencované zacházení s odsouzenými předpokládá vývoj širokého spektra programů zacházení pokrývajících tyto hlavní oblasti: vzdělání (edukační programy rozlišené podle dosaženého stupně vzdělání a předpokladů učení), volný čas (volnočasové aktivity sloužící ke kultivaci osobnosti ve sféře zájmů a koníčků), práce (pracovní programy nutné k ekonomickému zajištění odsouzených, zaměřené na jejich vedení k odpovědnosti, plnění povinností, na rozvoj ekonomického chování a zvyšování kvalifikace), terapie (programy tréninkově terapeutické, orientované na osvojení sociálních dovedností nutných k relativně bezporuchovému životu na svobodě a na terapii event. poruch osobnosti, sociální vazby a vztahy), extramurální programy

zaměřené na udržení, rozvoj, stimulaci vzniku hodnotných sociálních vazeb a vztahů“.

Věznice Mírov v rámci programu zacházení realizuje nácvik společensky přijatelných forem chování. Zařazení jedince do programu zacházení zpracovává speciální pedagog na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na příčiny trestné činnosti. Odsouzený je po té s programem seznámen a podpisem se ho zavazuje plnit. Takto vypracovaný program zacházení lze v průběhu času měnit i doplňovat. Při zařazování odsouzených do pracovního programu se přihlíží k aktuálnímu zdravotnímu stavu, vzdělání, praxi v daném oboru, délce trestu a sociální situaci. Zohledňuje se osobnostní profil odsouzeného, jeho zájem pracovat a přizpůsobit se daným podmínkám pracovního zařazení. K plnění povinností v dosavadním průběhu výkonu trestu, popřípadě k dalším specifickým podmínkám daných pracovišť.

Vzdělávací aktivity realizované zaměstnanci oddělení výkonu trestu v rámci plnění programů zacházení je zaměřeno na dokončení školního vzdělání, vyučení, zaučení v oboru a rekvalifikační kurzy. Věznice Mírov neumožňuje studium střední nebo vysoké školy. Pokud má odsouzený zájem o tyto aktivity, musí podat svoji žádost ředitelství věznice, které ho může přeradit do jiné věznice, kde se bude moci dále vzdělávat.

Terapeutické aktivity jsou individuální a skupinové činnosti připravující odsouzené na reálný život. Řeší se tu modelové situace z běžného života, interpersonální problémy, osobní potíže, atd.

Volnočasové aktivity jsou realizovány v rámci oddělení podle aktuálních možností a nabídky věznice. Jde o sportovní, jazykové a kulturní aktivity vedené vychovateli, pedagogy volného času a dalšími pověřenými zaměstnanci věznice.

Extramurální programy podporují kontakt s rodinou a mimovězeňskými institucemi formou návštěv, korespondence, kontaktem s tiskem, rozhlasem, TV a náboženským programem.

Pracovní programy nabízí možnost výuky práce na PC, cizích jazyků, svářečských kurzů, vedení účetnictví a administrativy. Nabízeny jsou výuční obory zedník, malíř, klempíř, stolař, elektrikář, strojní technik, obráběč kovů, kuchař a zahradník (volně podle Vnitřní předpisy: Vnitřní řád Věznice Mírov).

Během výkonu trestu je odsouzený povinen podrobit se Vnitřnímu řádu věznice, který kromě jiného vymezuje druh a obsah činností, které jsou pro jednotlivé skupiny

odsouzených buď povinné, nebo dobrovolné. Okruhy konkrétních činností, kterých je odsouzený povinen se zúčastnit nebo které může vykonávat, jsou stanoveny v programu zacházení (Zákon č. 169/1999 Sb.).

„Základním a hlavním cílem programu korektivní socializace musí být příprava odsouzených na pokud možno hodnotný život na svobodě. Základním principem uplatňujícím se ve všech programech je princip reality. Požadavky programu musejí odpovídat požadavkům reálného života na svobodě“ (Netík, Netíková, 1991).

Penitenciární diagnóza je základním stavebním kamenem při zacházení s odsouzenými v procesu resocializace. Jedná se o komplexní poznání jedince podrobeného penitenciární péči a zahrnuje zjištění zdravotního stavu, posouzení osobnosti a zjištění sociálních vazeb jedince. Diagnostiku provádí lékař, psycholog a sociální pracovník. Podle výsledné diagnózy jsou odsouzenému nabídnuty vhodné programy.

Diagnostika se cíleně zaměřuje na celkové poznání osobnosti klienta. Jde o proces dynamický a kontinuální, probíhající alespoň ve třech fázích. První je vstupní vyšetření a následují průběžná vyšetření. Konečné je vyšetření před propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody. V případě předčasného propuštění (podmíněné propuštění) přistupují k uvedeným složkám diagnózy i predikační aspekty. Jedná se o odhad pravděpodobnosti úspěšné integrace propuštěného do společnosti (volně podle Čepeláka, 1976).

2.7 Dlouhodobý výkon trestu a osobnost odsouzeného

Netík, Netíková (1991) píše „v penitenciární praxi by měla platit zásada, že by vedlejší (negativní) účinky sankce neměly znehodnocovat a ani podstatně snižovat účinky hlavní (pozitivní). Dlouhodobé tresty odnětí svobody, tj. tresty nad 10 let, jsou fakticky vedeny jediným účelem. Jde pouze o izolaci nebezpečného a aktuálně neovlivnitelného pachatele od společnosti. Z hlediska regulativní funkce trestu jsou dlouhodobé výkony trestu odnětí svobody spojené s pravděpodobností jejich ukončení ještě za života odsouzeného časově "předimenzované". Následkem toho postupně mizí sociálně žádoucí vzorce chování, neboť jsou v podmínkách vězení neadaptivní. Objevují se reaktivní psychické poruchy různé hloubky (úzkost, deprese,

fobické symptomy...). Současně se objevují nové vzorce chování, které jsou pro život na svobodě nevhodné. Dochází ke ztrátě aktivity, zužuje se zájmové pole a osobnost odsouzeného postupně degraduje. Pravděpodobnost úspěšné reintegrace odsouzeného po jeho propuštění se snižuje s délkou výkonu trestu.“

Při pohledu z pozice pozůstalých po oběti trestného činu je logické, že žádají pro pachatele trest. Délka trestu odnětí svobody je v určitém slova smyslu adekvátní závažnosti trestného činu. Má působit jednak jako odstrašující faktor pro takové jednání a jednak jako satisfakce pro pozůstalé. Hranice mezi délkou trestu a výše uvedenou časovou „předimenzovaností“ trestu se bude i do budoucna hledat velice obtížně.

3 Edukační proces

Pojem edukace významově zahrnuje pojmy výchova i vzdělávání. Výchova je záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout změn v různých složkách jeho osobnosti, pojem má eticko-normativní nádech, mluví se o výchově mravní, vlastenecké, estetické, citové, výchově k rodičovství a manželství, výchově k míru, apod.

Vzdělávání je proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., realizovaný prostřednictvím edukačního procesu. **Edukační prostředí** (edukační realita) je jednoduše prostředí, v kterém probíhají edukační procesy.

Edukační procesy jsou takové činnosti lidí, při nichž dochází k učení na straně nějakého subjektu (edukant), jemuž je exponován nějakým jiným subjektem (edukátor) přímo nebo zprostředkovaně (např. textem) určitý druh informace (cs.wikipedia.org/wiki/Pedagogika).

3.1 Odborná kvalifikace pracovníků VS ČR

Dle zákona 55/2010 Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky vzdělávání ve Vězeňské službě tvoří soustava různých forem vzdělávání v rámci Programu celoživotního vzdělávání. Je zabezpečované Institutem vzdělávání Vězeňské služby nebo organizované ve spolupráci s vysokými školami či jinými vzdělávacími subjekty. Účastníky vzdělávání jsou příslušníci nebo zaměstnanci Vězeňské služby. Pro jiné fyzické osoby může být vzdělávání zajišťováno formou stáží nebo exkurzí v organizačních jednotkách. Ředitel Institutu vzdělávání vzdělávací činnost pravidelně vyhodnocuje a jedenkrát ročně předkládá generálnímu řediteli Vězeňské služby písemnou zprávu o hodnocení stavu a úrovně vzdělávací činnosti.

Vzdělávání příslušníků a zaměstnanců zahrnuje vstupní vzdělávání a prohlubující vzdělávání, které se dále člení na:

- a) vstupní vzdělávání: úvodní a následné
- b) prohlubující vzdělávání: manažerské, jazykové a vzdělávání v dalších oborech, odbornostech nebo oblastech.

Vstupní vzdělávání úvodní se zahajuje bezprostředně po vzniku služebního nebo pracovního poměru. Probíhá v organizační jednotce určené jako místo výkonu služby nebo sjednané jako místo výkonu práce a ukončuje se nejpozději do tří měsíců od jeho zahájení. Cílem úvodního vstupního vzdělávání je předat příslušníkovi nebo zaměstnanci informace a znalosti směřující k osvojení základních dovedností pro způsobilost vykonávat službu nebo sjednanou práci ve Vězeňské službě, včetně seznámení s právními předpisy a vnitřními předpisy, z nichž vyplývají jeho povinnosti a práva vztahující se k vykonávané práci nebo službě.

Vstupní vzdělávání následné se uskutečňuje formou základní odborné přípravy příslušníků a zaměstnanců, kteří byli přijati do služebního nebo pracovního poměru.

Zákon 55/2010 Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky vzdělávání ve Vězeňské službě ustavuje následující typy základní odborné přípravy:

Podle zařazení příslušníka do výkonu služby nebo zaměstnance k výkonu sjednaného druhu práce, se základní odborná příprava člení na následující typy: A – příprava pro příslušníky Vězeňské služby bez rozdílu služebního zařazení, B/1 – příprava pro zaměstnance, kteří pracují v přímém styku s vězněnými osobami, avšak nepodílejí se přímo na realizaci programů zacházení, B/2 – příprava pro zaměstnance, kteří pracují v přímém styku s vězněnými osobami a podílejí se na přípravě a realizaci programů zacházení, B/3 – příprava pro zdravotnický personál, C – nástupní školení.

Nástupní školení typu C je určeno pro zaměstnance, kteří při výkonu sjednaného druhu práce nepřichází do styku s osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, osobami ve výkonu vazby či osobami ve výkonu zabezpečovací detence. Je zabezpečováno až po vzniku pracovního poměru, studijní příprava je individuální a přezkoušení s vydáním osvědčení o absolvování nástupního školení typu C zajišťují vedoucí služební funkcionáři Institutu vzdělávání.

Základní odbornou přípravu typu A, B absolvuje příslušník nebo zaměstnanec v sídle Institutu vzdělávání, případně v dalších objektech určených ředitelem institutu vzdělávání. Dobu trvání základní odborné přípravy stanoví vnitřním předpisem generální ředitel. Pokud zaměstnanec přestoupí na jiné pracovní místo, na němž je jako kvalifikační požadavek vyžadován vyšší typ základní odborné přípravy, zaměstnanec si musí vstupní vzdělání následně doplnit a po přezkoušení získat příslušné osvědčení k výkonu práce. Základní odbornou přípravu jsou povinni

absolvovat i znovu přijatí příslušníci nebo zaměstnanci, pokud od ukončení jejich služebního nebo pracovního poměru uplynulo více jak 36 měsíců.

Za zařazování zaměstnanců do základní odborné přípravy odpovídají – vrchní ředitel pro vzdělávání, ředitel odboru a ředitel organizační jednotky. Mají také na starost včasné vysílání příslušníků a zaměstnanců do všech typů vzdělávání. Požadavky na zařazení do základní odborné přípravy se řeší prostřednictvím odboru personálního Generálního ředitelství Vězeňské služby do 5 kalendářních dnů od vzniku nového pracovního nebo služebního poměru na pedagogickém oddělení Institutu vzdělávání, což platí i při zařazení na pracovní místo vyžadující vyšší stupeň základní odborné přípravy.

Základním obsahem odborné přípravy pro příslušníky je praktická příprava, konající se během studia v Institutem vzdělávání určené organizační jednotce. Při praktické přípravě se posluchači rozkazem příslušného služebního funkcionáře zařazují k praktickému výkonu služby na strážních a dozorčích stanovištích tak, aby se seznámili se služebními úseky vězeňské stráže, justiční stráže, oddělení výkonu trestu nebo výkonu vazby. Plány praktické přípravy se sestavují v souladu s tematickými plány teoretické výuky jednotlivých vyučovacích předmětů, aby byly procvičeny činnosti podle jednotlivých studijních soustředění.

Za organizaci a provádění praktické přípravy odpovídá řediteli organizační jednotky pověřený příslušník nebo zaměstnanec, který formou osobních konzultací nebo elektronickou cestou úzce spolupracuje s Institutem vzdělávání. O průběhu přípravy v organizační jednotce informuje Institut vzdělávání.

Ukončení základní odborné přípravy probíhá složením závěrečné komisionální zkoušky nebo vypracováním písemného testu podle učebního programu a platného klasifikačního řádu vydaného ředitelem Institutu vzdělávání. Po úspěšném absolvování základní odborné přípravy obdrží posluchač vysvědčení o celkovém prospěchu a osvědčení o vykonání závěrečné zkoušky (NGŘ č. 55/2010).

3.2 Činnost a úkoly pedagogických pracovníků v penitenciárních zařízeních

Pedagogičtí pracovníci mají ve věznicích na starosti oddělení výkonu trestu, případně oddělení výkonu vazby a trestu jednotlivých věznic. Na činnosti tohoto oddělení se podílejí jak příslušníci ve služebním poměru, tak občanští pracovníci

v pracovním poměru. Příslušníci vykonávají službu jako dozorcí, zatímco občasní pracovníci realizují samotné odborné zacházení s odsouzenými.

Odborné pedagogické pracovníky můžeme rozdělit do těchto skupin (Šrubař, 2009):

- vychovatel
- speciální pedagog
- psycholog
- sociální pracovník
- vychovatel - terapeut
- pedagog volného času
- sociolog

Vychovatel

„Vychovatel je členem týmu, jehož základním úkolem je komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti a na socializaci, resocializaci a reedukaci včetně cílených opatření k optimalizaci vzdělávacího procesu odsouzených a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Vychovatel je odborně řízen prostřednictvím speciálního pedagoga a je podřízen vedoucímu oddělení“ (Kocanda, 2007). V rámci své pracovní náplně je v přímém styku s odsouzenými. Osobně a pedagogicky usměrňuje jemu svěřené odsouzené, orientuje se v sociálních vztazích a ve skupinové atmosféře mezi svěřenými odsouzenými. Vede osobně dvě průběžné aktivity programu zacházení dle svého odborného zaměření. Zpracovává průběžná hodnocení programu zacházení a předkládá návrhy hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům. Účastní se odborných komisí a veřejného zasedání soudu projednávajícího podmíněné propuštění nebo přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice. Vede a provádí aktualizace v osobních kartách odsouzených, dbá na udržování pořádku v celách nebo ložnicích a na dodržování kázně, přičemž také realizuje jemu svěřenou kázeňskou pravomoc. Vychovatel v rámci své pracovní náplně zpracovává různé návrhy. Mezi tyto návrhy patří například návrh na: přerušení výkonu trestu, povolení volného pohybu mimo věznici, dočasné opuštění věznice, účast odsouzeného na akci mimo věznici, návštěvu bez zrakové či sluchové kontroly, přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice nebo jeho přemístění do jiné věznice. Navrhuje

také aktualizaci programu zacházení, přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, zařazení odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, do oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Spolupracuje s ostatními pracovníky věznice při výběru odsouzených k zařazení do práce. V rámci bezpečnosti zná osobně odsouzené, kteří mají sklony k sebepoškozování, k útěkům, odsouzené vytypované jako možné objekty neb pachatele násilí. Zná také odsouzené, kteří jsou vyšetřováni orgány činnými v trestním řízení nebo obžalováni z další trestné činnosti. Vytypovává odsouzené s aktuálními psychickými problémy a upozorňuje na tyto problémy odpovědné zaměstnance. Spolupracuje se službukonajícími příslušníky dozorčí služby při předvádění odsouzených a podílí se na zajištění organizačního chodu oddělení.

Speciální pedagog

„Speciální pedagog je odborný zaměstnanec oddělení výkonu trestu, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci“ (Kocanda, 2007, NGŘ VS ČR č. 21/2010).

K mezi činnosti speciálního pedagoga patří metodické vedení práce vychovatelů, zpracovává koncepci na ucelené období při zachovávání zásad vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených a předkládá je ke schválení řediteli věznice. Speciální pedagog může dle svého odborného zaměření vést další aktivity programu zacházení. Stanoví společně s ostatními odbornými zaměstnanci konkrétní programy zacházení jednotlivým svěřeným odsouzeným a podílí se na jejich vyhodnocování a aktualizaci. Je členem poradního týmu ředitele věznice včetně poradny drogové prevence. V rámci pracovní náplně provádí pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy odsouzených s příslušným doporučením pro program zacházení. Při plnění programu zacházení sleduje kvalitu účasti a změny v chování odsouzených, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje. Podílí se také na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení. Předkládá odborná stanoviska vztahující se k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci. V souvislosti se změnami v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje jejich umístění do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým

zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektu možného napadení či ohrožení a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených. V součinnosti se sociálním pracovníkem a ve spolupráci se zákonným zástupcem řeší přípravu mladistvého na jeho budoucí povolání, účastní se výběru odsouzených k zařazení do práce, vzdělávání a rekvalifikaci. Zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených v případě, že ve věznici není zřízeno školské vzdělávací středisko Středního odborného učiliště Vězeňské služby. Je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu. Mezi standardní činnosti speciálního pedagoga patří také provádění orientačních pedagogických pohovorů a to jak z podnětu samotných odsouzených, ale i z podnětu zaměstnanců věznice nebo na základě vlastních poznatků. K dalším činnostem speciálního pedagoga patří např.: poskytování pedagogické poradenské pomoci odsouzeným, zabezpečení individuální pedagogické pomoci odsouzeným v krizových stavech, realizace kázeňské pravomoci nad odsouzenými, účast na návrzích k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, návštěv bez zrakové či sluchové kontroly a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění.

Psycholog

„Povolání psychologa je ve vězeňském prostředí nesmírně důležité. A to nejen ve vztahu k odsouzeným, ale i k vězeňskému personálu, protože prostředí, ve kterém tento personál každodenně vykonává svoje povolání, je velmi stresující a působí zde mnoho negativních faktorů“ (Král, 2008).

Psycholog je členem poradního týmu ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu a to jak z hlediska odsouzených tak i zaměstnanců věznice. Poskytuje psychologické poradenství pracovníkům oddělení výkonu trestu v pracovních záležitostech. Ve vztahu k odsouzeným vykonává zejména tyto činnosti: provádí psychologickou diagnostiku jak u svěřených odsouzených tak

i u vytypovaných nebo i jiných odsouzených, dává doporučení pro program zacházení, podílí se na zařazování odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu a vytypovávání konfliktních a psychicky labilních odsouzených, provádí psychologické pohovory a krizovou intervenci u odsouzených v krizovém stavu a dává doporučení na další opatření pro zacházení s takovouto osobou, zodpovídá z odborného hlediska za chod krizového oddělení, poskytuje psychologickou péči v rámci individuálních i skupinových terapií, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, navrhuje umístění odsouzených v souvislosti se změnami v chování do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny.

Sociální pracovník

Dalším z řady odborných pracovníků oddělení výkonu trestu je sociální pracovník. Hlavním úkolem sociálního pracovníka je zajistit plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Také sociální pracovník patří do poradního týmu ředitele věznice. Ve vztahu k odsouzeným se podílí na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci. Společně s ostatními odbornými pracovníky zpracovává konkrétní programy zacházení, přičemž spolupracuje dle potřeby s příslušnými orgány sociálního zabezpečení. V oblasti své působnosti vyhodnocuje účinnost programů zacházení a navrhuje jejich aktualizaci. Poskytuje odsouzeným samostatné sociálně právní poradenství, provádí výchovnou a poradenskou činnost, udržuje přímé pracovní kontakty s orgány státní správy, církvemi, charitativními a zájmovými občanskými sdruženími v místě věznice případně v místě trvalého pobytu odsouzených. Sociální pracovník navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami odsouzených, řeší sociální problémy. Účastní se odborných komisí včetně poradny drogové prevence, předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci a podává návrhy na zařazení odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny. Podílí se na zpracování konkrétních programů

zacházení jednotlivých odsouzených, na jejich vyhodnocení a aktualizaci, na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům. Podává návrh výše sociální výpomoci při výstupu z výkonu trestu.

Sociolog

Také sociolog patří mezi odborné zaměstnance věznice. Zajišťuje analytickou a poradenskou činnost na úseku personální práce, výkonu trestu a vnějších vztahů v rámci dislokace věznice. Patří do poradního týmu ředitele věznice. Ve vztahu k odsouzeným sociální pracovník plní např. tyto úkoly: provádí průběžně i cíleně sledování a analýzu sociálních vztahů, podílí se na zkvalitnění zacházení s odsouzenými a podmínek výkonu trestu, na tvorbě skladby programu zacházení a jednotlivých speciálně výchovných aktivit, může dle svého odborného zaměření osobně vést aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných aktivit. Zúčastňuje se odborných komisí, podává odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny chování navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny, je účasten při rozhodování o zařazení odsouzených do seznamu objektů možného napadení či ohrožení jiného druhu a vytypování konfliktních a psychicky labilních odsouzených, je jedním z pracovníků zpracovávajících průběžné hodnocení programu zacházení odsouzených a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům, zasahuje do ubytování odsouzených.

3.3 Programy zacházení

Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Komplexní zpráva je shrnutím výsledků psychologického, pedagogického, sociálního, případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a jiných dostupných materiálů k osobě odsouzeného. Její obsah je důvěrný.

Program zacházení obsahuje konkrétně formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení cíle

a způsob a četnost hodnocení. Pravidelnou součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, případně jeho účasti na pracovní terapii, vzdělávání anebo jiné náhradní činnosti, směřující k vytvoření předpokladů pro jeho soběstačný život v souladu se zákonem. Pokud u odsouzeného přichází v úvahu více variant programu zacházení, umožní se mu výběr (dle zákona č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody).

Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, program zacházení blíže specifikuje. Realizace programu zacházení probíhala do 1. 3. 2013 tak, že věznice nabídla odsouzenému na základě komplexní zprávy výběr z alternativ programů, vycházejících z možností věznice, přičemž se nemuselo jednat o výběr celého programu, ale jen jeho částí. Výběr programu stvrdil odsouzený svým podpisem. Alternativy byly voleny tak, aby ve svém formativním důsledku byly rovnocenné. Kombinace alternativ umožňovaly sestavit programy v potřebné míře individualizované. Od 1. 3. 2015 platí, že věznice na základě komplexní zprávy zvolí program zacházení, který pro odsouzeného považuje za vhodný. Přitom sleduje zejména minimalizaci identifikovaných rizik, která měla nebo mají souvislost s trestnou činností, popřípadě mohou mít vliv na páchaní trestné činnosti v budoucnu.

3.4 Členění programu zacházení

Program zacházení s odsouzenými se dle Vyhlášky MS č. 345/1999 Sb., členil a i po 1. 3. 2015 stále člení na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciální výchovné aktivity, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovními aktivitami programu zacházení zůstaly i po novele výše uvedené vyhlášky zaměstnávání, práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie, vedená zaměstnanci Vězeňské služby s potřebným odborným vzděláním.

Vzdělávacími aktivitami programu zacházení se do 1. 3. 2015 rozumělo vzdělávání organizované či realizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu, vzdělávání v korespondenčních kurzech a síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky. Od 1. 3. 2015 se vzdělávacími aktivitami programu zacházení rozumí vzdělávání organizované či

realizované středním odborným učilištěm, vzdělávání vedené či kontrolované zaměstnanci oddělení výkonu trestu (oddělení výkonu vazby a trestu) a vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Speciálními výchovnými aktivitami se do 1. 3. 2015 rozuměla individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci. Jednalo se zejména o terapeutická působení (např.: psychoterapie, arteterapie, pohybová terapie, sociální výcvik), sociálně právní poradenství a trénink zvládnutí vlastní agresivity. Od 1. 3. 2015 platí, že Speciálními výchovnými aktivitami se rozumí sociální, speciální pedagogické, psychologické a terapeutické působení vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním. Tyto aktivity jsou zaměřené především na oblast příčin a důsledků páchaní trestné činnosti, rizika a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného, nebo na změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného.

Zájmovými aktivitami programu zacházení i po novele výše uvedené vyhlášky zůstaly různé formy individuální a skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci s potřebným odborným vzděláním, které rozvíjejí v souladu s účelem výkonu trestu schopnosti, vědomosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených (Vyhláška MS č. 345/1999 Sb.).

Vyhláška MS č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, nově ukládá povinnost odsouzenému s nízkými riziky stanovit program minimálního zacházení, ve kterém je kladen důraz na aktivity pracovní a zájmové. Program minimálního zacházení je charakterizován menší mírou odborné intervence.

Odsouzenému se středními až vysokými riziky se stanoví program standardního zacházení, ve kterém se klade důraz na aktivity pracovní a vzdělávací. Program standardního zacházení je charakterizován střední mírou odborné intervence a činnostmi obecně cílenými.

Odsouzenému s vysokými až velmi vysokými riziky se stanoví program speciálního zacházení, ve kterém se klade důraz na aktivity speciálně výchovné a vzdělávací. Program speciálního zacházení je charakterizován větší mírou odborné intervence a činnostmi speciálně výchovnými.

Odsouzenému, kterého je vzhledem k délce trestu či potřebě pomoci při vytváření příznivých podmínek pro soběstačný způsob života v souladu se zákonem, nutno

připravit na život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, se stanoví program výstupního zacházení.

Pravidelnou součástí programu zacházení jsou dle možností a nabídky věznice zájmové a volnočasové aktivity.

Program zacházení s jednotlivými odsouzenými schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

3.5 Zacházení s odsouzenými

Základní podmínkou účinného zacházení s odsouzenými je kvalitní pečlivá příprava této činnosti. Nejprve je nutno zmapovat výchozí terén, tj. bio-psycho-socio-duševní stav, v němž se každý odsouzený nachází v době nástupu do výkonu trestu odnětí svobody. Děje se tak v týmové spolupráci lékaře (v případě potřeby i dalších lékařů – specialistů), psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, popřípadě i duchovního. Koordinace této i nezbytné další spolupráce přísluší zkušenému speciálnímu pedagogovi (Hála, 2001).

Program zacházení se realizuje v těchto oblastech: práce, profesní vzdělávání, všeobecné vzdělávání, sport, kultura, zájmové činnosti, poradenství a psychoterapie.

3.5.1 Zapojení do pracovního procesu

V systému zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody byla práce v minulosti a je i v současnosti považována za základní a naprosto nezastupitelný pozitivní prvek. Smysluplná, dobře řízená a organizovaná práce rozvíjí pracovní návyky a s tím související vlastnosti osobnosti. Takto uspořádaná práce odsouzených, vykonávaná navíc v podmínkách odpovídajících běžným pracovním podmínkám mimo věznici (a též spravedlivě odměňovaná), utváří v žádoucím směru vztah odsouzeného k práci vůbec (práce jako lidská potřeba) i k práci jako prostředku uspokojování dalších potřeb a zájmů člověka (což evidentně u odsouzených osob nebývá samozřejmostí). Pracovní aktivita odsouzeného přispívá zásadním způsobem ke snižování jeho případné agresivity, k celkovému zklidnění a harmonizaci psychosomatických funkcí i k psychosociální adjustaci. Pomáhá tak optimalizovat výkon trestu odnětí svobody i ve smyslu prevence mimořádných událostí.

V neposlední řadě má práce pro odsouzeného značný efekt ekonomický (Hála, 2001).

Věznice Mírov nabízí odsouzeným práci například pro firmu Siemens a HDO Zábřeh.

3.5.2 Profesionální vzdělávání

Teoretikové i praktici západoevropského vězeňství si velmi dobře uvědomují, že návrat člověka po odpykání trestu odnětí svobody do (sociálně) tržní společnosti rozhodně není vstupem do skleníkového prostředí, nýbrž do tvrdé reality se zvýšeným rizikem dalšího osobního selhání a recidivy trestné činnosti. Proto je profesnímu vzdělávání v západoevropském vězeňství již tradičně věnována značná pozornost, a to jak po stránce materiální, tak také intelektuální. Věznice Mírov nabízí osobám ve výkonu trestu odnětí svobody pouze vzdělávací aktivity – základy práce s PC, dokumentární kroužek, český jazyk a český jazyk – tvůrčí psaní.

3.5.3 Volný čas odsouzených

Pokud je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnán užitečnou prací v rámci pracovní doby, začíná jeho volný čas příchodem ze zaměstnání do ubytovacího prostoru a končí večerkou. U nepracujících odsouzených pak lze hovořit o volném čase pokrývajícím prakticky celý týden od pondělí do neděle.

Řada odsouzených trávila většinu svého volného času v restauracích, konzumací alkoholu, drog a nudou. Přitom kriminologické výzkumy potvrzují pasivní trávení volného času jako významný faktor přispívající ke kriminalitě.

Smyslem volnočasových programů realizovaných ve vězení je:

- naučit odsouzené trávit volný čas aktivně a smysluplně a po propuštění z výkonu trestu změnit podstatně svůj životní styl
- ve výkonu trestu vyplnit čas odsouzených aktivní smysluplnou činností zaměřenou na rozvoj osobnosti, udržení fyzické a psychické kondice, vytvoření kulturních návyků a potřeb.

Volnočasové programy lze rozdělit na rekreativní, sportovní a kulturní. Rekreativní programy se zaměřují na obnovu fyzických a psychických sil. Patří mezi ně sledování televize, společenské hry, poslech vybrané hudby. Sportovní volnočasové programy

jsou organizovány pracovníky Vězeňské služby. Jedná se především o míčové a pohybové hry. K dispozici mají vězni i posilovnu a hřiště. Kulturní programy zahrnují vystoupení pěveckých, hudebních a dramatických souborů a kulturních institucí mimo vězení. Cílem kulturních programů je poskytnout vězňům kvalitní kulturní zážitek a motivovat je k vlastní kulturní produkci.

3.5.4 Sportovní aktivity

V evropské teorii a praxi vězeňství je sport chápán jako médium, jehož prostřednictvím lze vykonat mnoho dobré sociálněpedagogické práce. Myšlenkovým východiskem je praxí ověřený fakt, že aktivním sportováním lze pozitivně ovlivnit dva navzájem propojené důležité aspekty disociované osobnosti mladistvého delikventa, tak jeho negativní sebepojetí a problematické vztahy k okolí (Hála, 2001).

3.5.5 Umělecké činnosti

Své místo v životě odsouzených má také kultura. Věznice Mírov odsouzeným, kteří zde vykonávají trest odnětí svobody, nabízí v rámci programu zacházení možnost účastnit se aktivity např.: Základy kresby, Zájmové umělecké činnosti, výtvarné činnosti.

3.4.6 Poradenství a psychoterapie

Odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu Věznice Mírov v rámci programu zacházení poskytují odsouzeným také odborné poradenství a terapii. V oblasti poradenství se jedná např. o sociálně právní poradenství, individuální sociálně právní poradenství, individuální poradenství – SBZ, aj. V rámci terapeutické činnosti je odsouzeným nabízena možnost účastnit se např. muzikoterapii, individuální i skupinové psychoterapii, relaxaci, zvládnutí konfliktu aj.

4 Specifika Věznice Mírov

„O středověkém hradu Mírov máme první zmínky z roku 1266. Měli v něm své středisko olomoučtí biskupové a arcibiskupové. Od roku 1541 sloužil jako církevní vězení. Státní věznicí se stal v roce 1855, kdy sem byli převezeni trestanci z hradu Špilberka. Mírov byl vždy proslulý jako vězení s mimořádně přísnými podmínkami pro výkon trestu odnětí svobody. Tři lidé zde byli odsouzeni k trestu smrti a následně zastřeleni koncem II. SV. Docházelo zde k mučení politických vězňů i vězňů z jiných Evropských států. Po listopadu 1989 se začaly konat první právní kroky, které vedly k odstraňování důsledků normalizace politických poměrů. Proběhly dvě amnestie, byl zrušen trest smrti a zaveden doživotní trest odnětí svobody.

Věznice Mírov je nyní profilovaná jako mužská věznice. Vězni jsou ubytováni na celách, z nichž největší má 18 lůžek. Pro odsouzené k trestu doživotí jsou určeny celé jednolůžkové. K dnešnímu dni je jich ve věznici 9 (Císař, 2009).

Organizační uspořádání věznice

Věznice se člení na oddělení, samostatné referáty a referáty, které jsou součástí příslušného oddělení.

Členění věznice:

- Oddělení vězeňské a justiční stráže
- Oddělení výkonu trestu, jehož součástí je specializované oddělení
- Oddělení prevence a stížností
- Oddělení personální
- Oddělení logistiky, jehož součástí je referát stravování a výživy, referát stavební, referát hospodářský, referát telekomunikační a zabezpečovacích technologií
- Oddělení ekonomické
- Oddělení referátu správního
- Zdravotnické středisko
- Referát informatiky
- Oddělení zaměstnávání vězňů

„V čele jednotlivých oddělení věznice jsou vedoucí oddělení. Náplň činností jednotlivých oddělení vydává generální ředitelství VS ČR a ředitel věznice. Vedoucí oddělení kontroluje a odpovídá za plnění úkolů, které patří do jeho působnosti včetně ochrany utajovaných skutečností, hospodárného a účelného využívání finančních a materiálních prostředků, jakož i zajišťování péče o bezpečnost a ochranu zdraví a zajišťování podmínek pro výkon služby a práce podřízených příslušníků a občanských zaměstnanců“ (Organizační řád Věznice Mírov: Organizační uspořádání Věznice Mírov, Oddíl 3, Čl. 6).

„Organizační řád člení Vězeňskou službu na organizační jednotky a popisuje působnost, postavení a pravomoci řídicích pracovníků tak, aby byla zřejmá činnost právních úkonů. Tento řád je vydán ve všech věznicích, vazebních věznicích a zotavovnách Vězeňské služby České republiky dle Nařízení ministra spravedlnosti č.1/2002“ (Janíčková, 2007).

III PRAKTICKÁ ČÁST

Výzkumné šetření bylo provedeno ve Věznici Mírov na oddělení výkonu trestu, na kterém vykonávají trest odnětí svobody převážně odsouzení se zvýšenou ostrahou. K datu 20. 02. 2015 bylo ve věznici celkem 358 odsouzených, z tohoto počtu je 12 vězňů s dozorem, 70 s ostrahou a 276 se zvýšenou ostrahou. V průběhu listopadu 2014 bylo osloveno 80 vězňů prostřednictvím anonymního dotazníku (viz Příloha č. 1). Všichni oslovení byli odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody v oddělení se zvýšenou ostrahou. Z celkového počtu 80 rozdaných dotazníků bylo vráceno 74, z toho 69 jich bylo vyplněných. V pěti případech se dotazníky vrátily nevyplněné. Odsouzení, jejichž dotazníky byly zařazeny do výzkumu, se věnovali jejich vyplňování ve svém volném čase. Protože pracuji ve Věznici Mírov jako vyšetřovatel a s odsouzenými přicházím do styku převážně v rámci šetření jejich trestné činnosti, byli mnou z důvodu získání objektivnějších odpovědí, požádáni o spolupráci při rozdávání a prezentaci dotazníků dva speciální pedagogové a jeden terapeutický pracovník věznice.

Věznice Mírov patří mezi zařízení pro odsouzené s VTOS se zvýšenou ostrahou, proto byli osloveni z důvodu objektivnosti odsouzení právě z této skupiny. Oslovili jsme odsouzené, kteří jsou ve VTOS již více jak dvakrát, odsouzené vykonávající trest odnětí svobody podruhé a odsouzené, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé. Dotázaným osobám byly tresty odnětí svobody uděleny za nejzávažnější trestné činy. Současně jsme se pokusili oslovit jedince různého věku a s různým stupněm vzdělání. Oslovení vypracovali odpovědi na položené otázky samostatně ve svém volném čase.

Tento průzkum je svým rozsahem a délkou pouze orientační. Spočívá v jednorázovém oslovení odsouzených a výsledek je zcela závislý na jejich vůli spolupracovat.

Výsledek výzkumného šetření představuje pouze nepatrný pohled do problematiky českého vězeňství. Pro přehlednost je každý bod dotazníku vyhodnocen v tabulce a znázorněn grafem.

5 Cíle a východiska výzkumného šetření

Obecný cíl

Cílem výzkumného šetření je snaha zjistit názor odsouzených na kvalitu, dostatečnost a rozmanitost nabídky aktivit programů zacházení. Všichni oslovení byli odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody v oddělení se zvýšenou ostrahou. Z celkového počtu 80 rozdaných dotazníků bylo vráceno 74, z toho 69 jich bylo vyplněných. V pěti případech se dotazníky vrátily nevyplněné.

Výsledky výzkumného šetření mě zajímají z toho důvodu, abych zjistil, jestli nabídka aktivit programů pro osoby ve VTOS plní svoji funkci.

Dílčí cíl

Dílčím cílem výzkumného šetření je nalézt odpovědi na otázky:

- Kolika aktivit programu zacházení se dotazovaní účastní.
- Kterou aktivitu z nabízeného programu zacházení by chtěli dotazovaní rozšířit o další činnost.
- Zda vidí v navštěvovaných aktivitách nějaký přínos.
- Zda je nabídka aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov dostatečná.
- Porovnání nabídky aktivit ve Věznici Mírov s ostatními věznicemi.
- Kolik hodin denně tráví odsouzený plněním aktivit programu zacházení.

Metodologie výzkumu

Výzkum je podle Gavory (2000) „systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřuje hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky, tzn., že výzkum má korekční schopnost. Jde o cyklické řešení problému. Neexistuje konečné a definitivní řešení.“

Gavora (2000) rozlišuje šest etap výzkumu. Je to stanovení výzkumného problému, informační příprava výzkumu, příprava výzkumných metod, sběr a zpracování dat, interpretace údajů a psaní výzkumné zprávy.

V rámci této práce bylo stanovení výzkumného problému (deskriptivního výzkumného problému) úzce spojeno s názvem celé práce, informační příprava probíhala sběrem literatury, odborných článků a internetových odkazů. Sběr dat

probíhal oslovením skupiny odsouzených ve věznici Mírov. Data byla zpracována do tabulek, grafů a doplněná o interpretaci zjištěných údajů.

Pro výzkum byla zvolena metoda kvalitativního přístupu (viz. Příloha č. 1).

„Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jde o nejfrekventovanější metodu zjišťování údajů a je určen pro hromadné získávání údajů. Přesná formulace konkrétního cíle a úlohy dotazníku ve vztahu ke zvolenému problému je základní podmínkou účelného koncipování dotazníku. Přispívá k cílevědomému obsahovému zaměření dotazníku a k jasnému zaměření jednotlivých otázek na uzlové momenty“ (Gavora, 2000).

Dotazník se skládá z 12 otázek, z toho je 10 otázek uzavřených a 2 otázky s otevřenou odpovědí. Otázky je nutno formulovat jasně a srozumitelně, vymezit je úzce, aby dotazovaný nevybočoval odpovědí od daného tématu, vyhýbat se výrazům, které mohou být různě interpretovány. Důležité je také vyhnout se dvojitým otázkám a těm, které vzbuzují předpojatost.

Dotazník je strukturován do tří částí. Vstupní část - hlavička, vysvětlení cílů dotazníku, zdůraznění významu respondentových odpovědí při řešení dané problematiky. Druhá část obsahuje vlastní otázky, které bývají seřazeny následovně. Na prvních místech bývají otázky lehčí a přitažlivější. Uprostřed bývají otázky těžší a méně zajímavé, ke konci jsou umístěny otázky, které mají důvěrnější charakter (volně podle Císař, 2009).

Při stanovení hypotéz jsem vycházel z dlouholeté praxe ve Věznici Mírov. Pro výzkumné šetření edukace osob ve VTOS jsem stanovil tyto hypotézy:

H1 – Odsouzení ve Věznici Mírov plní program zacházení alespoň částečně.

H2 Sportovní aktivity programu zacházení jsou oblíbenější než jiné nabízené aktivity.

H3 – Rozmanitost nabídky je ve Věznici Mírov stejně pestrá jako v jiných věznicích.

H4 – Odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, mají větší zájem o vzdělávání než ti odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu podruhé a více jak dvakrát.

H5 – Odsouzení ve věku do 30 let mají ve výkonu trestu odnětí svobody větší zájem o další vzdělávání než odsouzení starší 30 let.

6 Posouzení rozsahu platnosti stanovených hypotéz

Test dobré shody χ^2 – kvadrát

U této kategorie testů významnosti se ověřuje, zda četnosti, které byly získány měřeními v pedagogické realitě, se odlišují od teoretických četností, které odpovídají dané nulové hypotéze (Chráška, 2007).

Nulová hypotéza – je předpoklad, že mezi sledovanými jevy není vztah, souvislost.

Alternativní hypotéza – je předpoklad, že mezi sledovanými jevy je vztah, souvislost.

Kritická hodnota – lze ji nalézt ve statistických tabulkách a pomáhá při rozhodování o platnosti nulové hypotézy. K odmítnutí nulové hypotézy je nutné, aby vypočítaná hodnota testového kritéria byla větší (nebo alespoň stejně velká) než hodnota kritická. Jestliže by uvedené výsledky byly statisticky významné, znamenalo by to, že je již nelze připsat pouze na vrub náhody (Chráška, 2007).

Hladina významnosti – je pravděpodobnost, že nesprávně odmítneme nulovou hypotézu. Ve většině pedagogických výzkumů se pracuje na hladině významnosti 0,05 nebo 0,01 (Chráška, 2007).

Počet stupňů volnosti – vychází z počtu řádků v tabulce, ze kterého bylo kritérium χ^2 -kvadrát vypočítáno (Chráška, 2007).

Na základě výše uvedených kritérií byla posuzována platnost, popřípadě neplatnost nulových hypotéz.

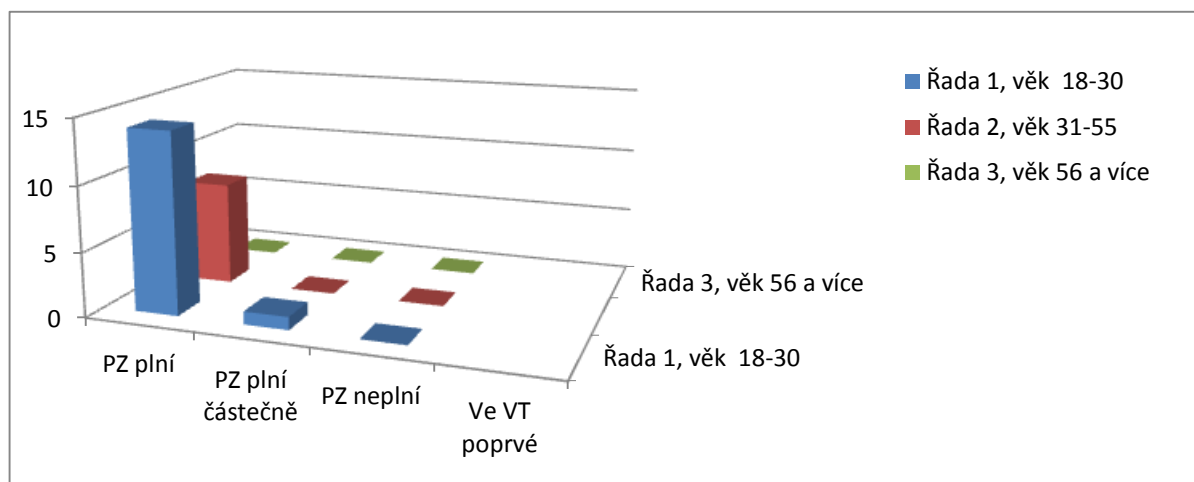
Při posuzování výsledků dotazníků jsme dospěli k těmto závěrům:

Tab. č. 1: Jak plníte program zacházení?

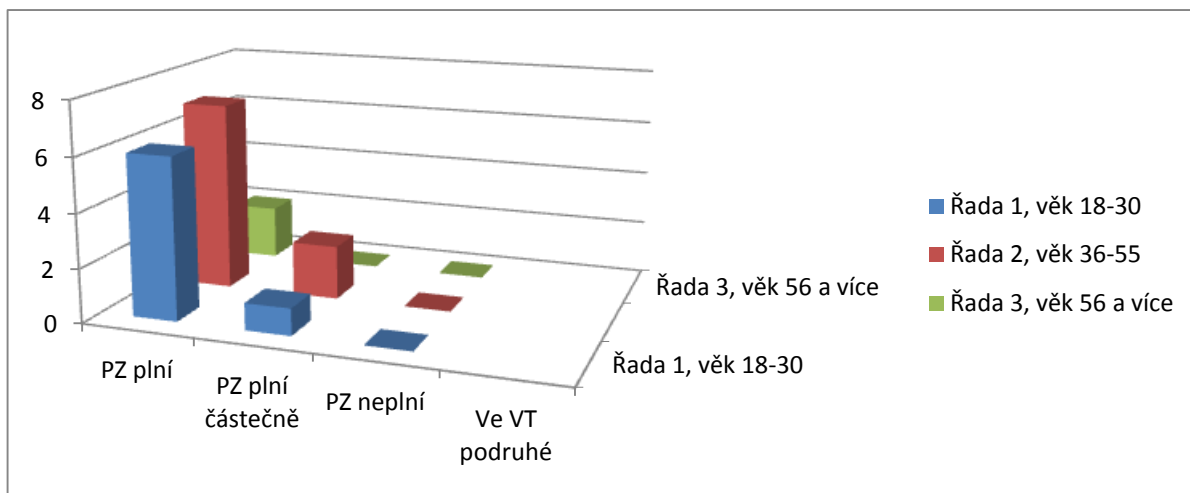
	Ve VT poprvé			Ve VT podruhé			Ve VT více jak 2x		
Celkem	23 ods.			18 ods.			28 ods. (-1)		
	18-30	31-55	56 a víc	18-30	31-55	56 a víc	18-30	31-55	56 a víc
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Plním	14	8	-	6	7	2	1	12	3
	60,9	34,8	-	33,3	38,9	11,1	3,7	44,4	11,1
Plním částečně	1	-	-	1	2	-	-	4	6
	4,4	-	-	5,6	11,1	-	-	14,8	22,2
Neplním	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	-	-	-	-	-	-	-	-	3,7

1 ods. neodpověděl jak plní PZ (více jak 2x ve TV, 31-55 let)

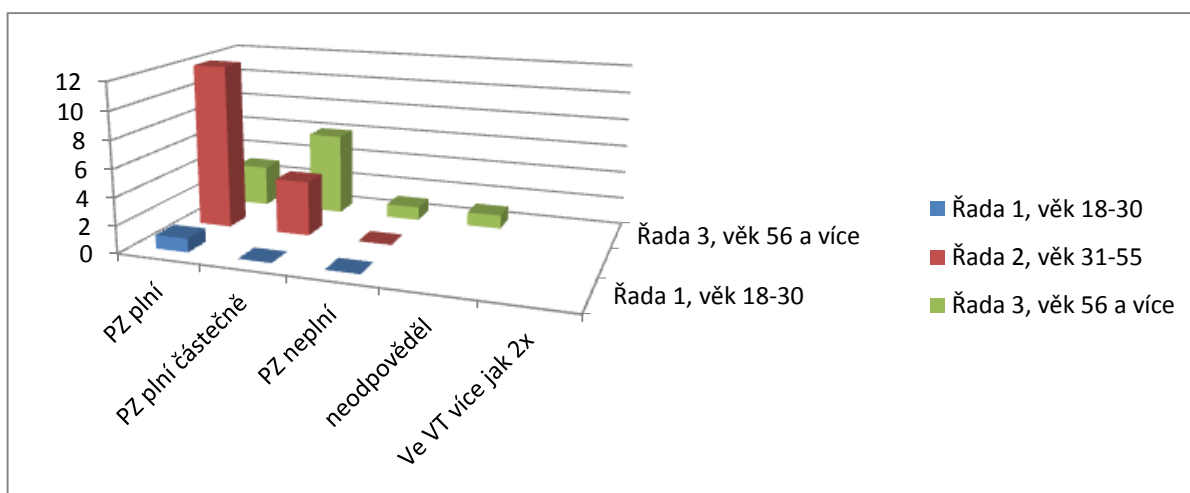
Graf č. 1a: Jak plní program zacházení odsouzení ve výkonu trestu poprvé.

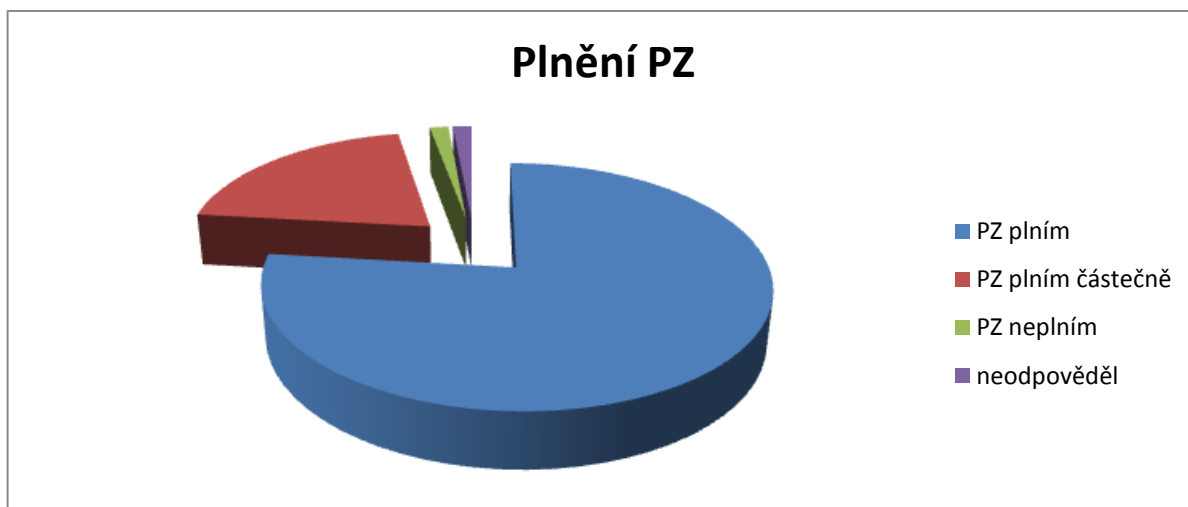
Graf č. 1b: Jak plní program zacházení odsouzení ve výkonu trestu podruhé.

Graf č. 1c: Jak plní program zacházení odsouzení ve výkonu trestu více jak dvakrát.

Přehled plnění programu zacházení ze strany odsouzených.

Tabulka č. 1 a grafy č. 1a, b, c ukazují, že nejvíce plní program zacházení odsouzení mezi 18 a 30 rokem věku. Dále nejvyšší podíl plnění programu zacházení mají osoby ve výkonu trestu více jak dvakrát ve věku mezi 31 a 55 rokem věku. Program zacházení neplní pouze jeden odsouzený, který je starší 56 let a je ve výkonu trestu více jak podruhé. Ve stejné kategorii dotazovaných, tedy osoby vícekrát trestané, je vysoký podíl odsouzených, kteří plní program zacházení pouze částečně.

H1 Odsouzení ve Věznici Mírov plní program zacházení alespoň částečně.

Stanovíme si nulovou a alternativní hypotézu:

H0: Odsouzených ve Věznici Mírov, kteří alespoň částečně plní program zacházení je stejně jako těch, kteří program zacházení neplní.

HA: Odsouzení ve Věznici Mírov plní program zacházení alespoň částečně.

Plnění programu zacházení (PZ) odsouzenými

	Počet odsouzených
PZ plní	53
PZ plní částečně	14
PZ neplní	1
Celkem	68

Ze všech respondentů, kteří dotazník vyplnili, bylo celkem 1,4 % odsouzených, kteří neodpověděli na to jak plní program zacházení.

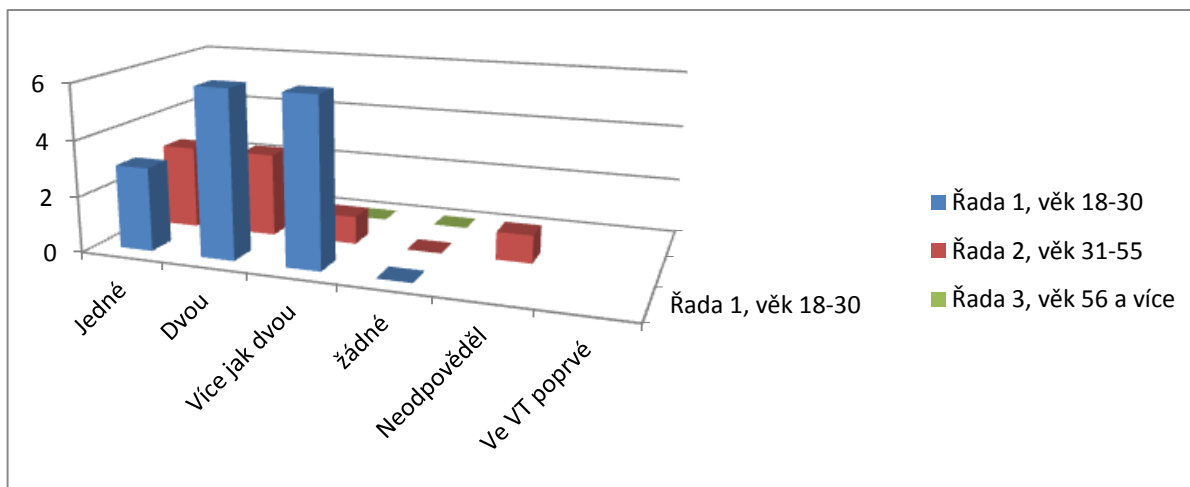
Testové kritérium chí-kvadrát pro tabulku plnění programu zacházení odsouzenými ve Věznici Mírov je 64,614. Kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 2 je 5,991. Vypočtena hodnota je vyšší než uvedená ve statistických tabulkách, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní, tzn., že odsouzení ve Věznici Mírov plní program zacházení alespoň částečně. Z tabulky můžeme vyčíst, že 77,9 % dotazovaných zcela plní program zacházení.

Tab. č. 2: Kolika aktivit programu zacházení se účastníte?

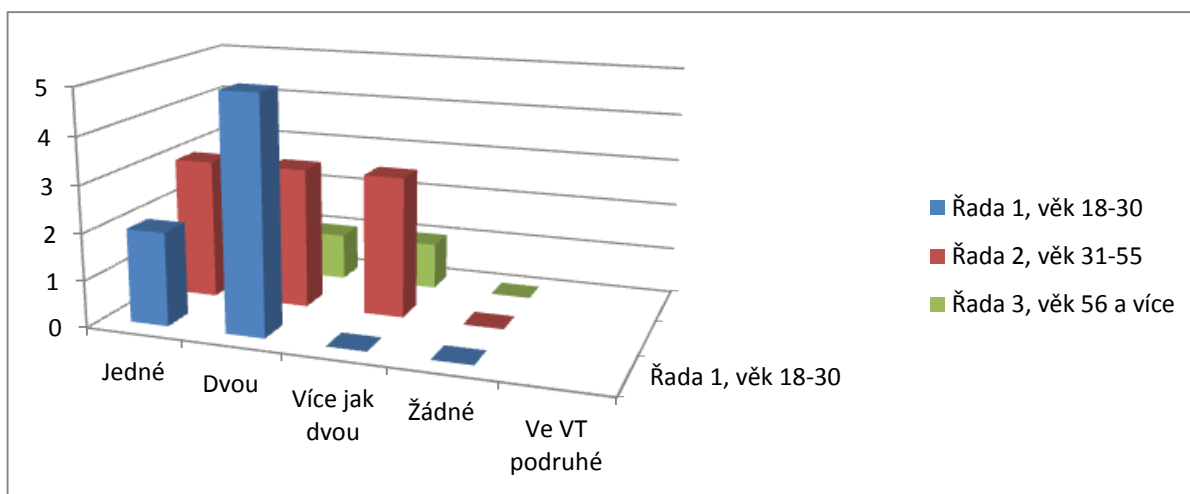
	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%
Celkem	23 ods. (-1)						18 ods.						28 ods.					
Jedné	3	13,6	3	13,6	-	-	2	11,1	3	16,7	-	-	-	-	8	28,6	6	21,4
Dvou	6	27,3	3	13,6	-	-	5	27,8	3	16,7	1	5,6	1	3,6	6	21,4	-	-
Více jak dvou	6	27,3	1	4,5	-	-	-	-	3	16,7	1	5,6	-	-	3	10,7	3	10,7
Žádné	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,6

1 ods. neodpověděl, kolika aktivit PZ se účastní (poprvé ve TV, 31-55 let)

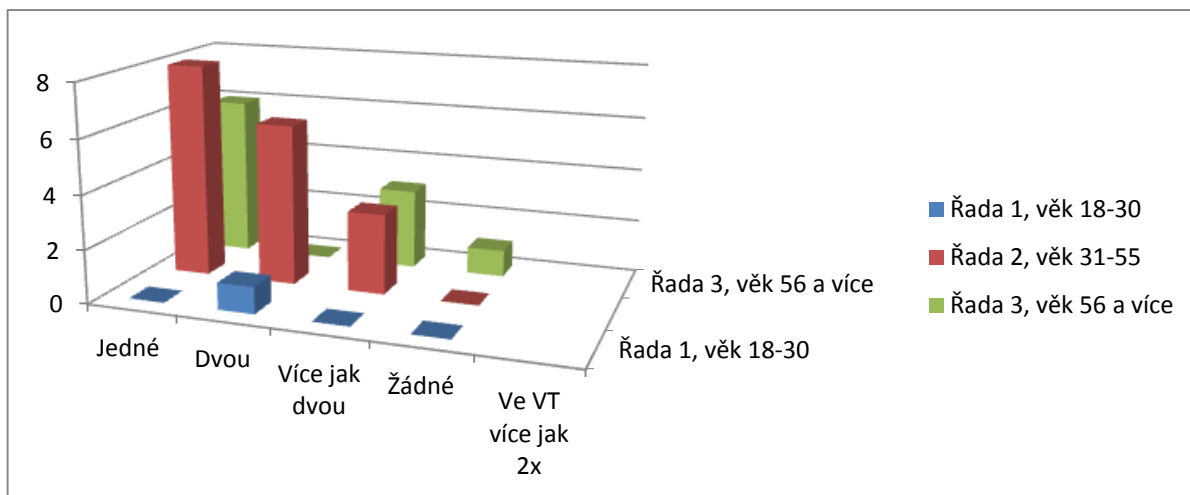
Graf č. 2a: Kolika aktivit programu zacházení se účastní odsouzení ve výkonu trestu poprvé

Graf č. 2b: Kolika aktivit programu zacházení se účastní odsouzení ve výkonu trestu podruhé.

Graf č. 2c: Kolika aktivit programu zacházení se účastní odsouzení ve výkonu trestu více jak dvakrát.

Přehled kolika aktivit programu zacházení se jednotliví odsouzení účastní.

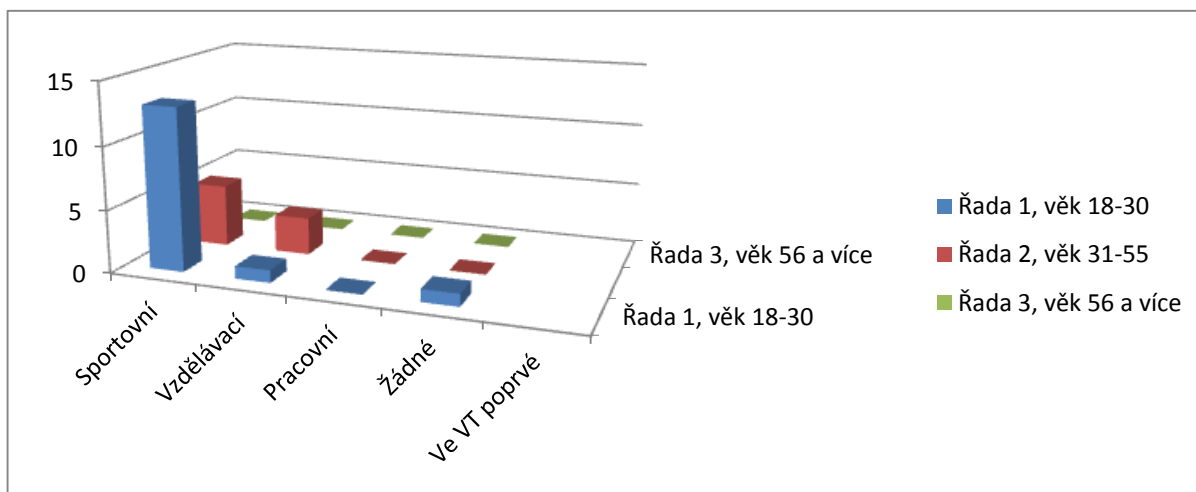
Z grafů číslo 2a, b, c vidíme, že největší počet odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody více jak dvakrát a spadají do věkové kategorie 31 – 55 let, se účastní pouze jedné aktivity z programu zacházení. Dále je zřejmé, že u osob, které jsou ve výkonu trestu poprvé, je největší zájem o programy zacházení ve věkové kategorii 18 – 30 let. Zájem je zřetelný u jedné, dvou i více jak dvou aktivit z programu zacházení. Pokud na závěr porovnáme všechny tři věkové kategorie a zájem o programy zacházení bez ohledu na to, zda je odsouzený ve výkonu trestu

poprvé, podruhé nebo vícekrát zjistíme, že nejvíce se zapojují do aktivit programu zacházení lidé ve věku 31 – 55 let.

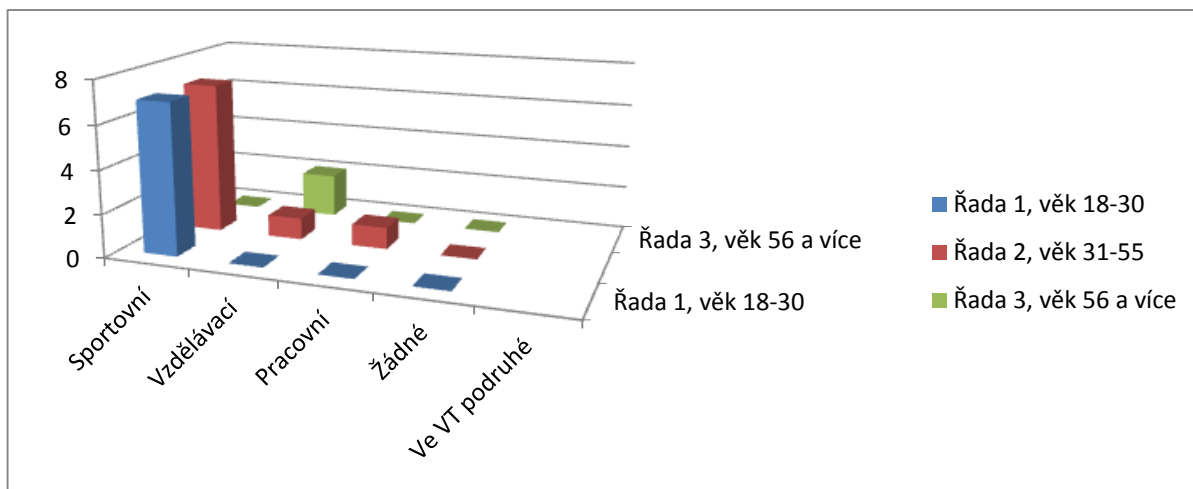
Tab. č. 3: Jaké z níže uvedených aktivit programu zacházení se účastní nejraději?

	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
Celkem	23 ods.						18 ods.						28 ods.					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
		%		%		%		%		%		%		%		%		%
Sportovní	13	56,5	5	21,7	-	-	7	38,9	7	38,9	-	-	-	-	11	39,2	2	7,2
Vzdělávací	1	4,4	3	13,0	-	-	-	-	1	5,6	2	11,1	1	3,6	4	14,2	2	7,2
Pracovní	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5,6	-	-	-	-	-	-	-	-
Žádné	1	4,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,6	7	25,0	

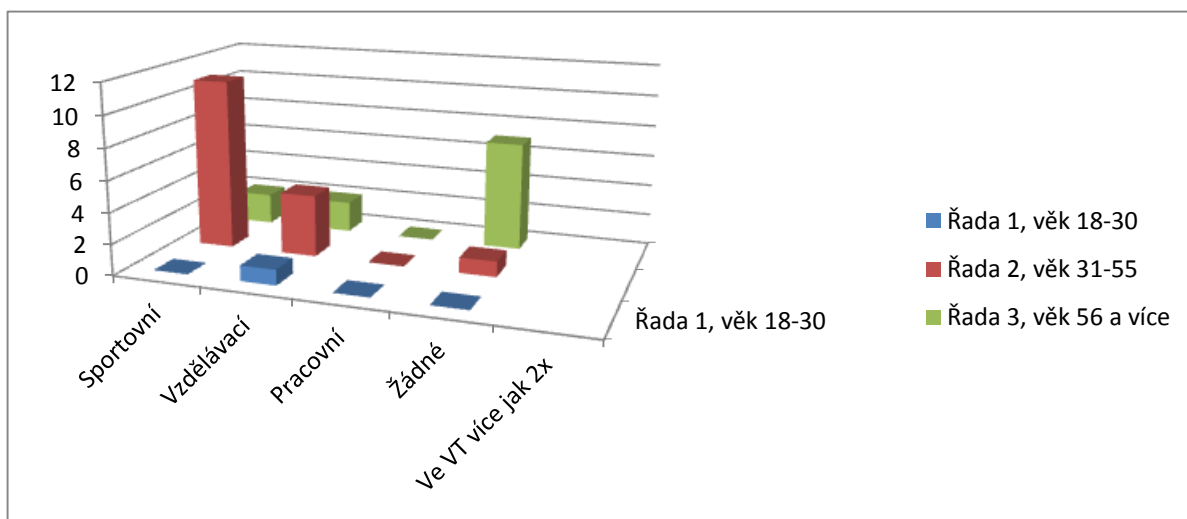
Graf č. 3a: Jaké aktivity programu zacházení se účastní nejraději odsouzení ve výkonu trestu poprvé.

Graf č. 3b: Jaké aktivity programu zacházení se účastní nejraději odsouzení ve výkonu trestu podruhé.

Graf č. 3c: Jaké aktivity programu zacházení se účastní nejraději odsouzení ve výkonu trestu více jak dvakrát.

Přehled oblíbenosti jednotlivých aktivit z nabídky programu zacházení dle jejich navštěvovanosti.

H2 Sportovní aktivity programu zacházení jsou oblíbenější než jiné nabízené aktivity.

Stanovíme si nulovou a alternativní hypotézu:

H0: Sportovní aktivity programu zacházení jsou stejně oblíbené jako jiné nabízené aktivity.

HA: Sportovní aktivity programu zacházení jsou oblíbenější než jiné nabízené aktivity.

Oblíbenost sportovní aktivity programu zacházení mezi odsouzenými

	Počet odsouzených
Sportovní aktivity PZ	45
Jiné aktivity PZ	24
Celkem	69

Testové kritérium chí-kvadrát pro tabulku oblíbenosti sportovní aktivity programu zacházení mezi odsouzenými je 6,392. Kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 1 je 3,841. Vypočtená hodnota je vyšší, tudíž odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní, tzn., že většina odsouzených ve Věznici

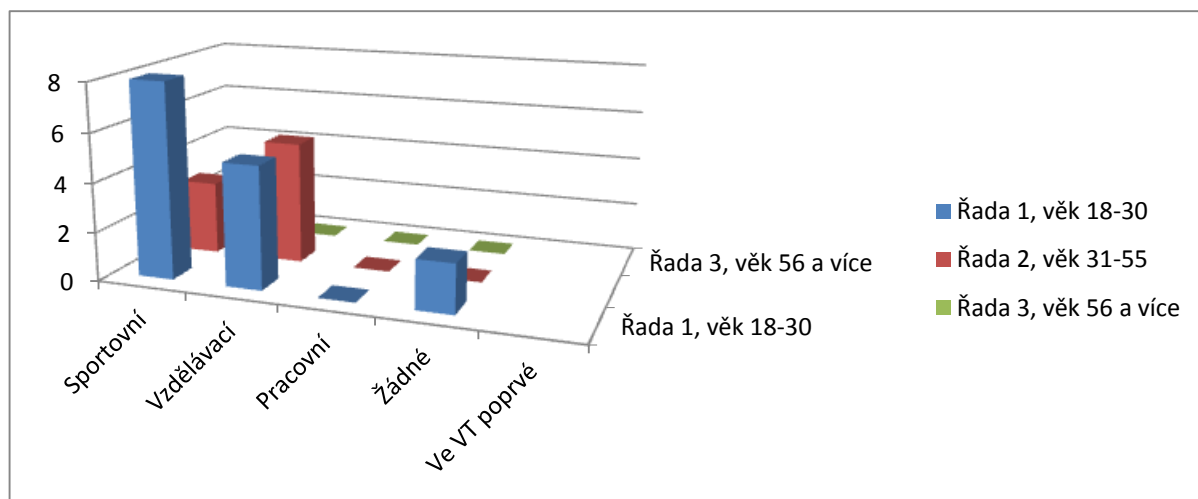
Mírov upřednostňuje sportovní aktivity před jinými aktivitami. Z tabulky můžeme vyčíst, že o sportovní aktivity má zájem 65,2 % dotázaných.

Tab. č. 4: Kterou aktivitu z nabízeného programu zacházení byste chtěl rozšířit o další činnost?

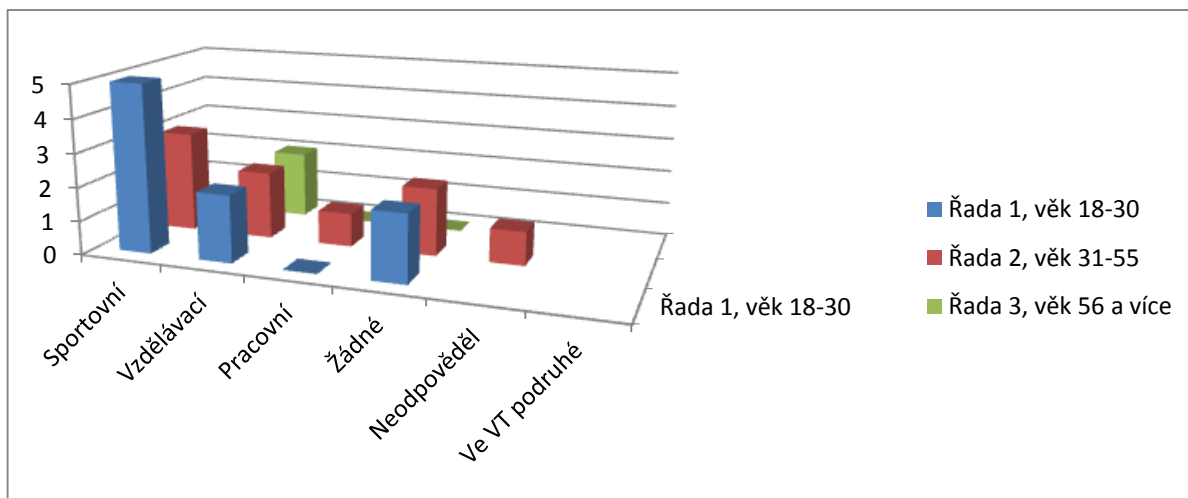
	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
Celkem	23 ods.						18 ods. (-1)						28 ods.					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Sportovní	8	34,8	3	13,1	-	-	5	29,4	3	17,6	-	-	-	-	6	21,4	-	-
Vzdělávací	5	21,7	5	21,7	-	-	2	11,8	2	11,8	2	11,8	1	3,6	8	28,6	2	7,1
Pracovní	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5,9	-	-	-	-	-	-	1	3,6
Žádnou	2	8,7	-	-	-	-	-	-	2	11,8	-	-	-	-	3	10,7	7	25,0

1 ods. neodpověděl, kterou aktivitu PZ by chtěl rozšířit (podruhé ve TV, 31-55 let)

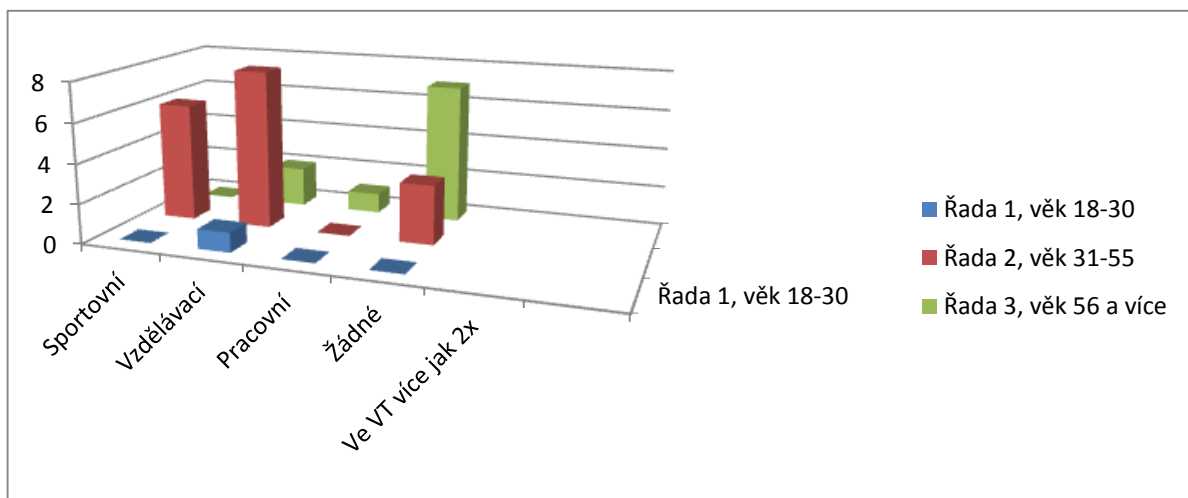
Graf č. 4a: Kterou aktivitu z nabídky programu zacházení by chtěli rozšířit o další činnost odsouzení ve výkonu trestu poprvé

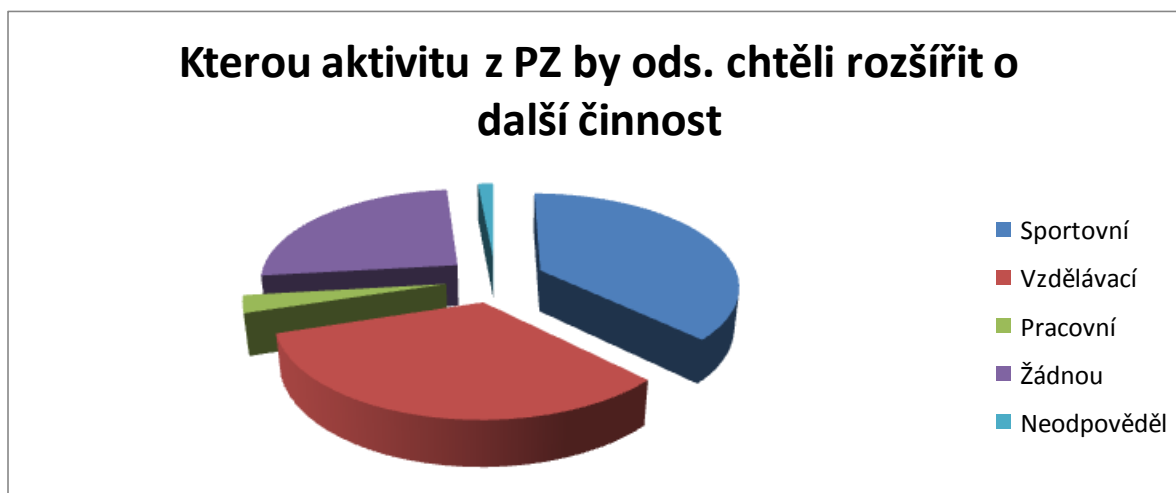
Graf č. 4b: Kterou aktivitu z nabídky programu zacházení by chtěli rozšířit o další činnost odsouzení ve výkonu trestu podruhé.

Graf č. 4c: Kterou aktivitu z nabídky programu zacházení by chtěli rozšířit o další činnost odsouzení ve výkonu trestu více jak dvakrát.

Přehled aktivit dle toho, jak by si je odsouzení přáli rozšířit o další činnost.

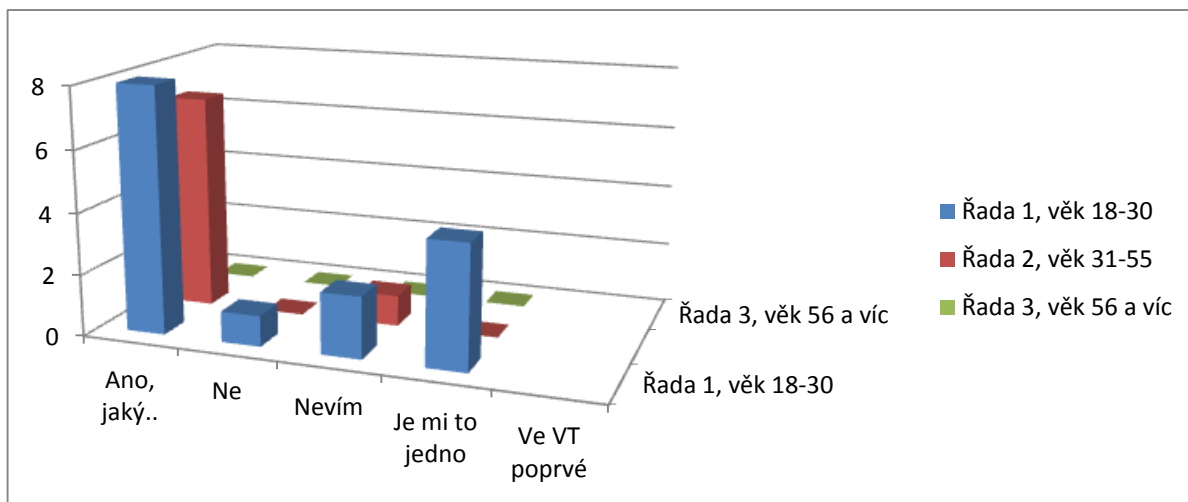

Zájem o rozšiřování aktivit programu zacházení kopíruje zájem o jednotlivé aktivity. Tabulka č. 4 ukazuje, že největší zájem o obohacování je u sportovních a vzdělávacích aktivit, u věkových skupin 18 – 30 let a 31 – 55 let. Jedna čtvrtina osob vícekrát trestaných a starších 56 let nejeví zájem o rozšíření jakékoli aktivity.

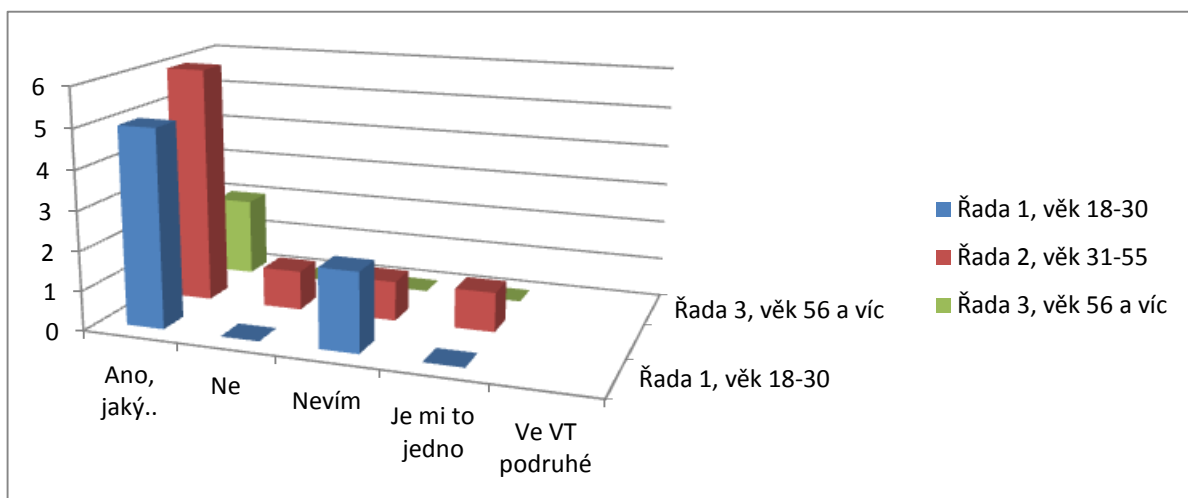
Tab. č. 5: Má pro Vás aktivita nebo aktivity, které navštěvujete nějaký přínos?

	Ve VT poprvé			Ve VT podruhé			Ve VT více jak 2x		
	18-30	31-55	56 a víc	18-30	31-55	56 a víc	18-30	31-55	56 a víc
Celkem	23 ods.			18 ods.			28 ods.		
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ano, jaký..	8 34,8	7 30,4	- -	5 27,8	6 33,3	2 11,1	1 3,6	9 32,1	2 7,1
Ne	1 4,3	- -	- -	- -	1 5,6	- -	- -	- -	2 7,1
Nevím	2 8,7	1 4,3	- -	2 11,1	1 5,6	- -	- -	3 10,7	2 7,1
Je mi to jedno	4 17,4	- -	- -	- -	1 5,6	- -	- -	5 17,9	4 14,3

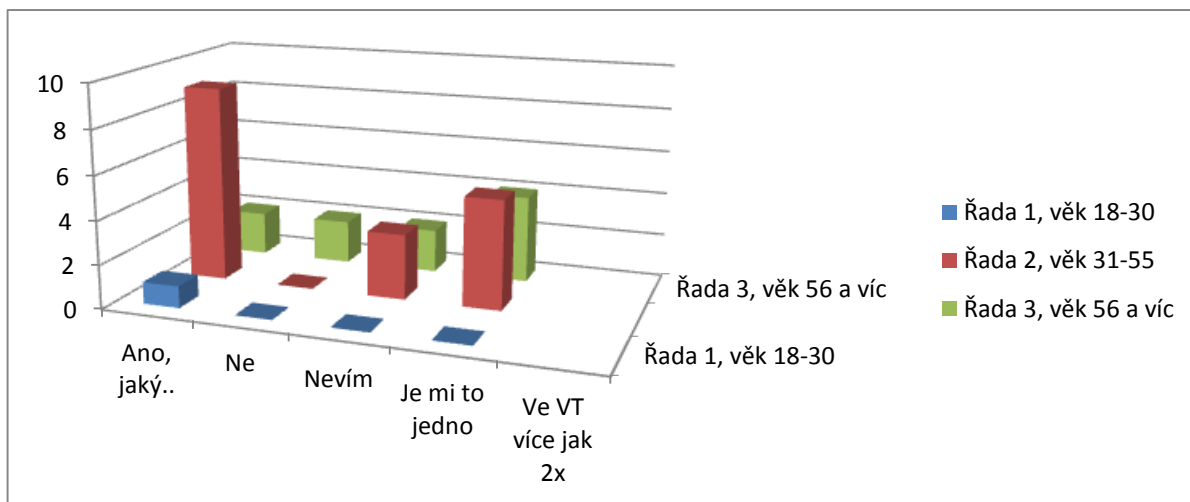
Graf č. 5a: Má navštěvovaná aktivita nebo aktivity programu zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu poprvé nějaký přínos?

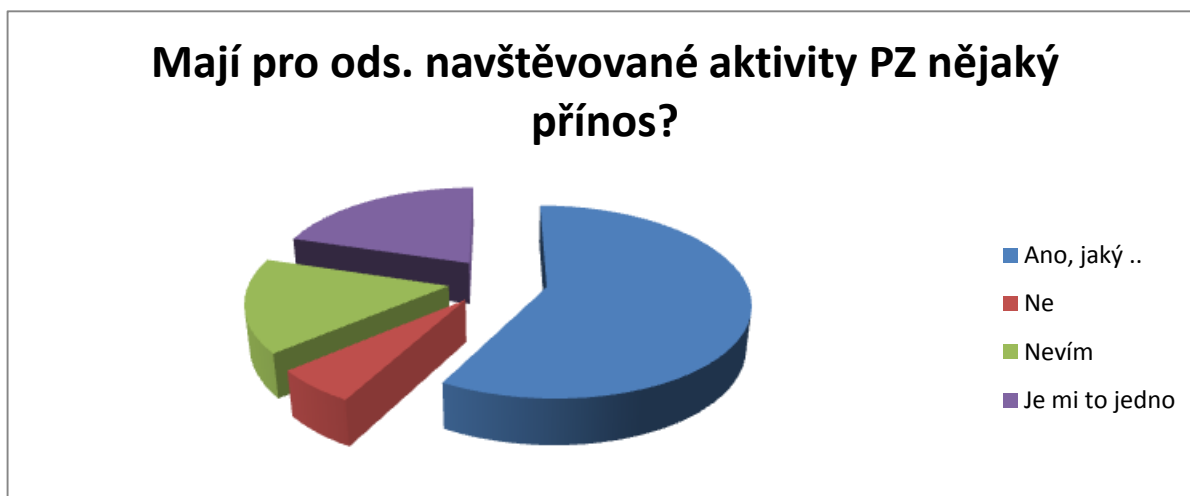
Graf č. 5b: Má navštěvovaná aktivita nebo aktivity programu zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu podruhé nějaký přínos?

Graf č. 5c: Má navštěvovaná aktivita nebo aktivity programu zacházení pro odsouzené ve výkonu trestu více jak podruhé nějaký přínos?

Přehled přínosu navštěvované aktivity nebo aktivit programu zacházení pro odsouzené dle jejich názoru.

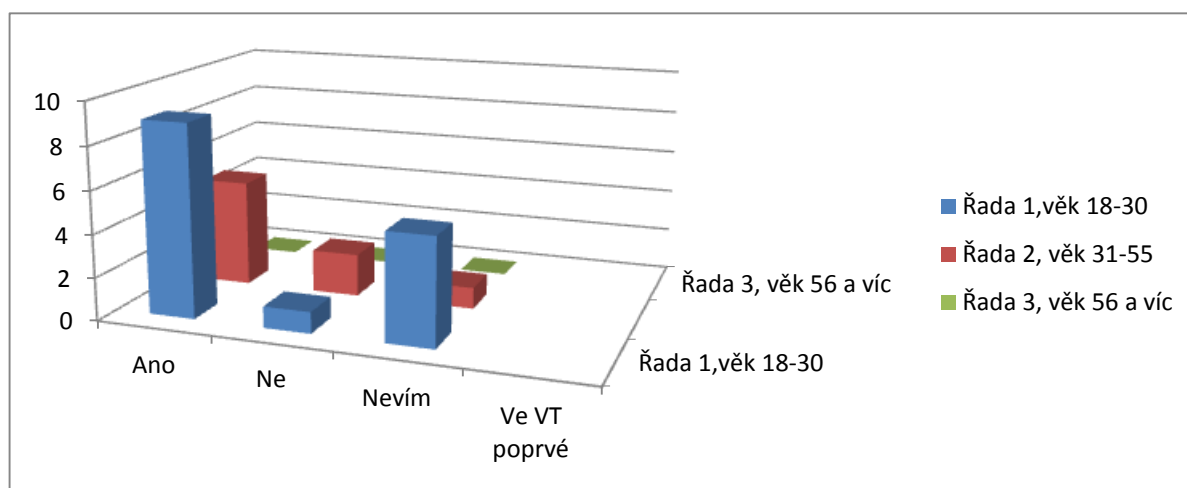
Na otázku: „Má pro Vás aktivita nebo aktivity, které navštěvujete nějaký přínos?“, odpovědělo vysoké procento dotazovaných, konkrétně 34,8% prvotrestaných ve věku 18 – 30 let a 30,4% prvotrestaných ve věku 31 – 55 let, že ano. Také osoby, které jsou ve výkonu trestu podruhé, hodnotí kladně přínos aktivit programu zacházení (27,8% ve věku od 18 do 30 let a 33,3% ve věku od 31 do 55 let). Vícekrát trestaní ve věku 31 – 55 let hodnotí navštěvované aktivity kladně ve 32,1%. Vzhledem k tomu, že pouze zanedbatelné procento dotazovaných

uvedlo, jaký přínos pro ně aktivity mají, domnívám se, že většina odsouzených přijímá aktivity programu zacházení jako účelné vyplnění volného času. Nasvědčuje tomu i vysoká oblíbenost sportovních a vzdělávacích aktivit.

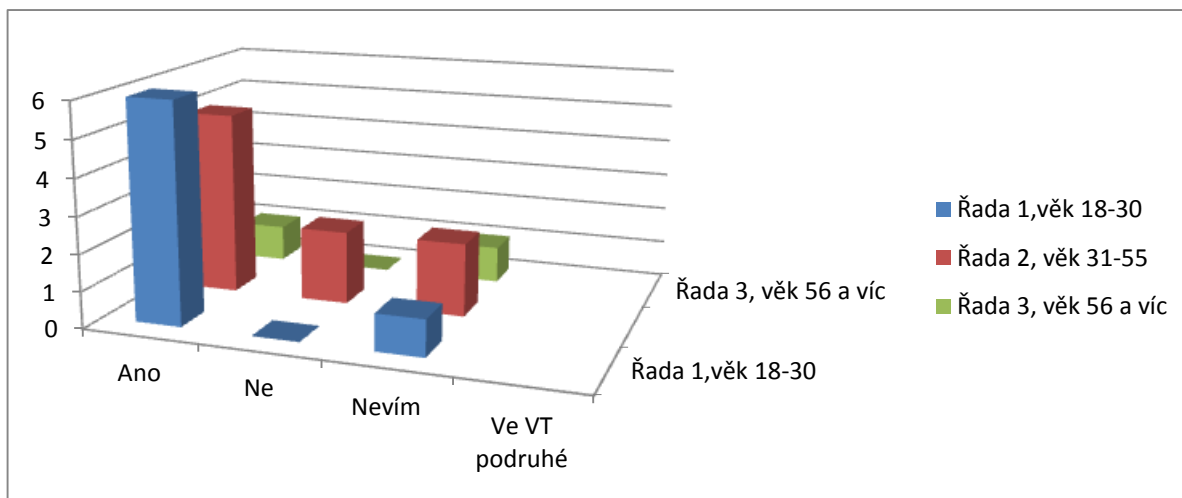
Tab. č. 6: Je nabídka aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov dle Vašeho názoru dostatečná?

	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
Celkem	23 ods.						18 ods.						28 ods.					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ano	9	39,1	5	21,7	-	-	6	33,3	5	27,8	1	5,6	1	3,6	10	35,7	2	7,1
Ne	1	4,3	2	8,7	-	-	-	-	2	11,1	-	-	-	-	2	7,1	1	3,6
Nevím	5	21,7	1	4,3	-	-	1	5,6	2	11,1	1	5,6	-	-	5	17,9	7	25,0

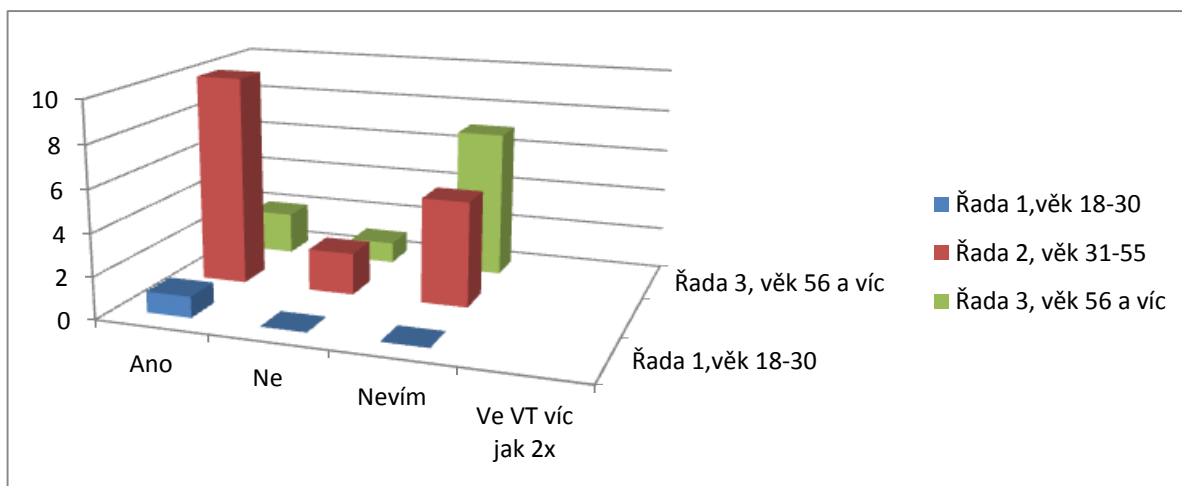
Graf č. 6a: Je nabídka aktivit programu zacházení dle názoru odsouzených ve výkonu trestu poprvé ve Věznici Mírov dostatečná?

Graf č. 6b: Je nabídka aktivit programu zacházení dle názoru odsouzených ve výkonu trestu podruhé ve Věznici Mírov dostatečná?

Graf č. 6c: Je nabídka aktivit programu zacházení dle názoru odsouzených ve výkonu trestu více jak podruhé ve Věznici Mírov dostatečná?

Přehled názoru odsouzených na rozsah poskytované nabídky aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov.

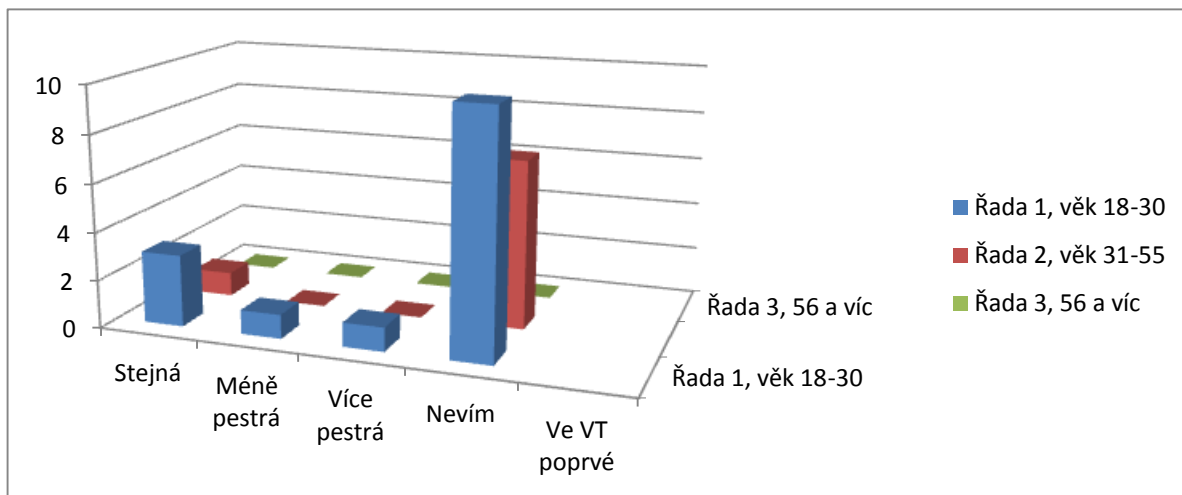

Tabulka č. 6 a grafy č.6a, b, c ukazují, že až pro 35,7% dotazovaných je nabídka aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov dostatečná. Pouze 11,1% hodnotí nabídku těchto aktivit jako nedostatečnou. Z výsledků šetření vidíme, že 25% dotazovaných, starších 56 let a vícekrát trestaných neví, zda je nabídka aktivit programu zacházení dostatečná.

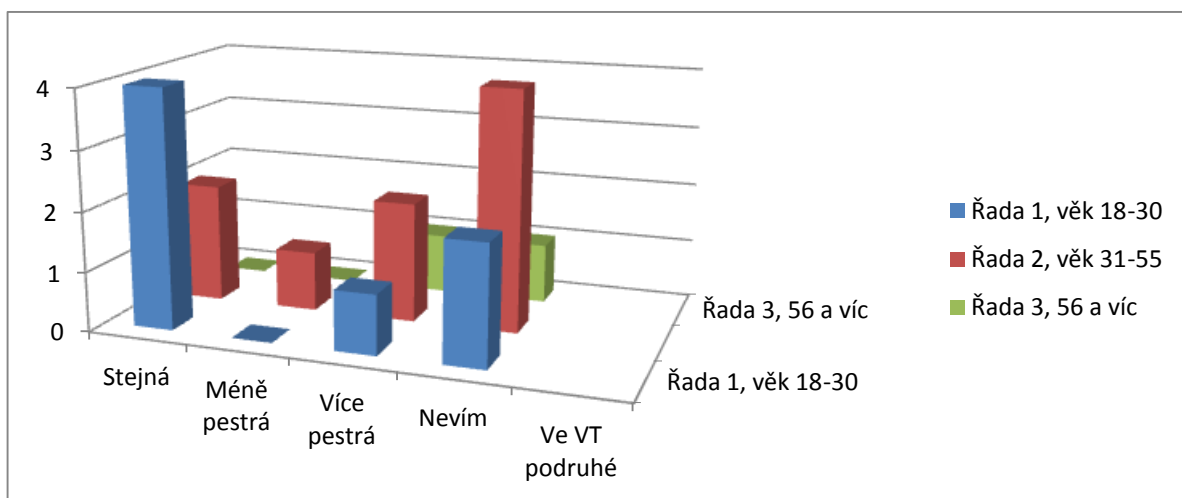
Tab. č. 7: Ve srovnání s nabídkou aktivit PZ v jiných věznicích je ve Věznici Mírov nabídka?

	Ve VT poprvé					Ve VT podruhé					Ve VT více jak 2x					
	18-30		31-55		56 a víc	18-30		31-55		56 a víc	18-30		31-55		56 a víc	
	abs.	%	abs.	%	abs.	abs.	%	abs.	%	abs.	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Celkem	23 ods.					18 ods.					28 ods.					
Stejná	3	13,0	1	4,3	-	4	22,2	2	11,1	-	-	-	4	14,2	1	3,6
Méně pestrá	1	4,3	-	-	-	-	-	1	5,6	-	-	-	1	3,6	-	-
Více pestrá	1	4,3	-	-	-	1	5,6	2	11,1	1	5,6	1	3,6	3	10,7	-
Nevím	10	43,5	7	30,4	-	2	11,1	4	22,2	1	5,6	-	9	32,1	9	32,1

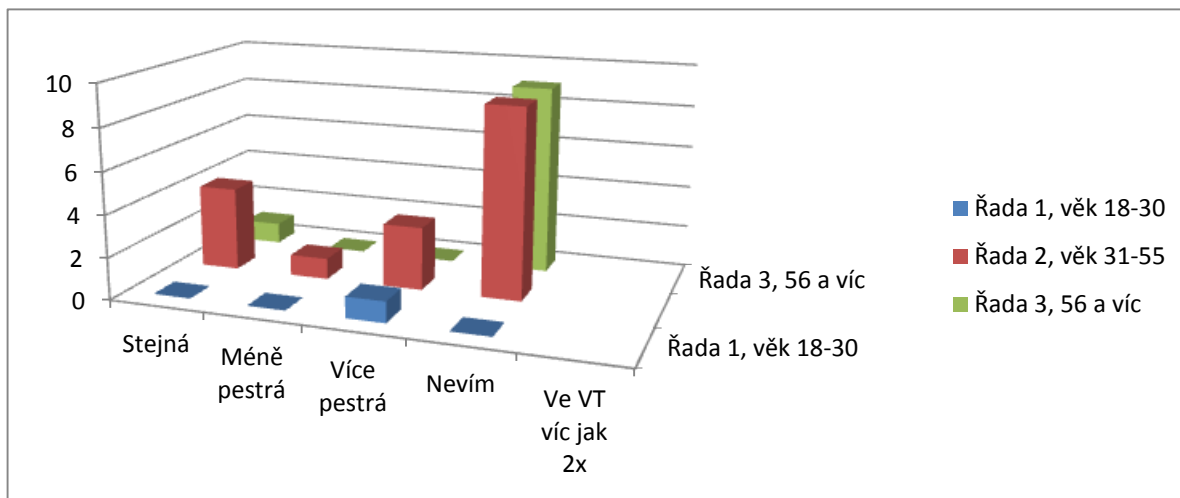
Graf č. 7a: Jak hodnotí odsouzení ve VT poprvé pestrost nabídky aktivit PZ Věznice Mírov ve srovnání s nabídkou poskytovanou v jiných věznicích ČR.

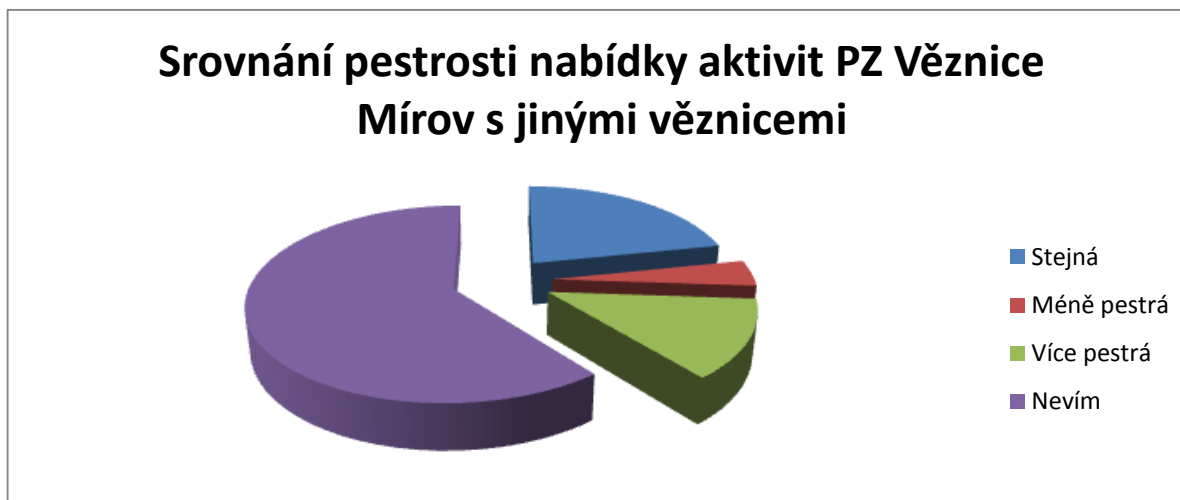
Graf č. 7b: Jak hodnotí odsouzení ve VT podruhé pestrost nabídky aktivit PZ Věznice Mírov ve srovnání s nabídkou poskytovanou v jiných věznicích ČR.

Graf č. 7c: Jak hodnotí odsouzení ve VT více jak podruhé pestrost nabídky aktivit PZ Věznice Mírov ve srovnání s nabídkou poskytovanou v jiných věznicích ČR.

Přehled jak hodnotí odsouzení pestrost nabídky aktivit PZ Věznice Mírov ve srovnání s nabídkou poskytovanou v jiných věznicích ČR.

H3 Rozmanitost nabídky programu zacházení je ve Věznici Mírov stejně pestrá jako v jiných věznicích.

Stanovíme si nulovou a alternativní hypotézu:

H0 - Rozmanitost nabídky programu zacházení je ve Věznici Mírov stejně pestrá jako v jiných věznicích.

HA - Rozmanitost nabídky programu zacházení je ve Věznici Mírov není stejně pestrá jako v jiných věznicích.

Rozmanitost nabídky PZ

	Počet ods., kteří nabídku PZ posoudit dokázali
Nabídka PZ je ve Věznici Mírov stejná	15
Nabídka PZ je ve Věznici Mírov odlišná	12
Celkem	27

Ze všech respondentů, kteří dotazník vyplnili, nedokázalo celkem 60,9 % odsouzených pestrost nabízených aktivit programu zacházení ve věznicích posoudit. Z tohoto důvodu jsme v tabulce „Rozmanitost nabídky programu zacházení“ vycházeli pouze z odpovědí odsouzených, kteří nabídku programu zacházení posoudit dokázali.

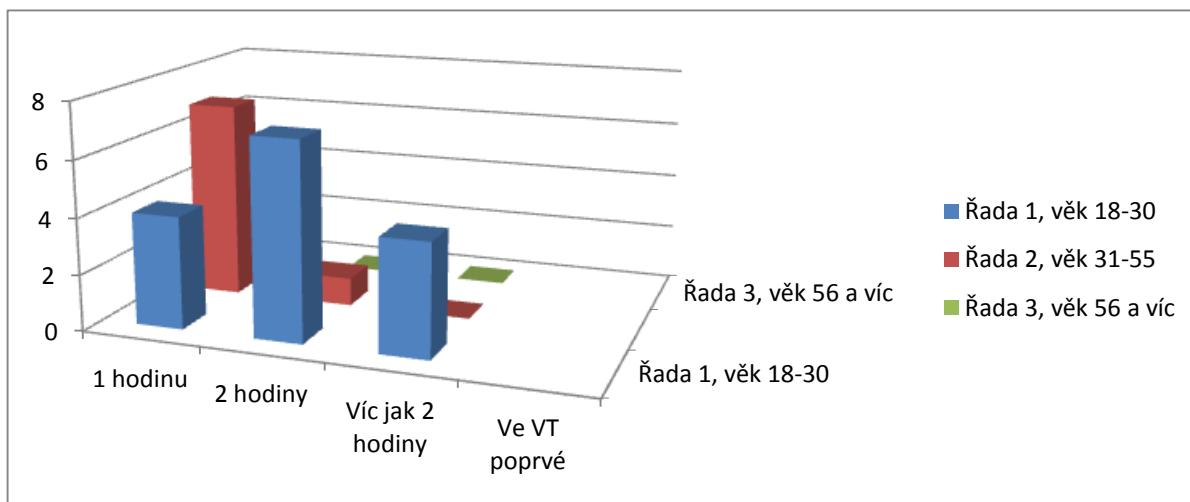
Testové kritérium chí-kvadrát pro tabulku Rozmanitost nabídky programu zacházení je 0,334. Kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 1 je 3,841. Zjištěná hodnota je menší, tudíž přijímáme nulovou hypotézu a vyvracím hypotézu alternativní, tzn., že rozmanitost nabídky ve Věznici Mírov je stejně pestrá jako v jiných věznicích. Z tabulky č. 7 je patrné, že 55,6% respondentů odpovědělo, že nabídka programu zacházení v jiných věznicích je stejná jako ve Věznici Mírov.

Tab. č. 8: Kolik hodin denně trávíte plněním aktivit programu zacházení?

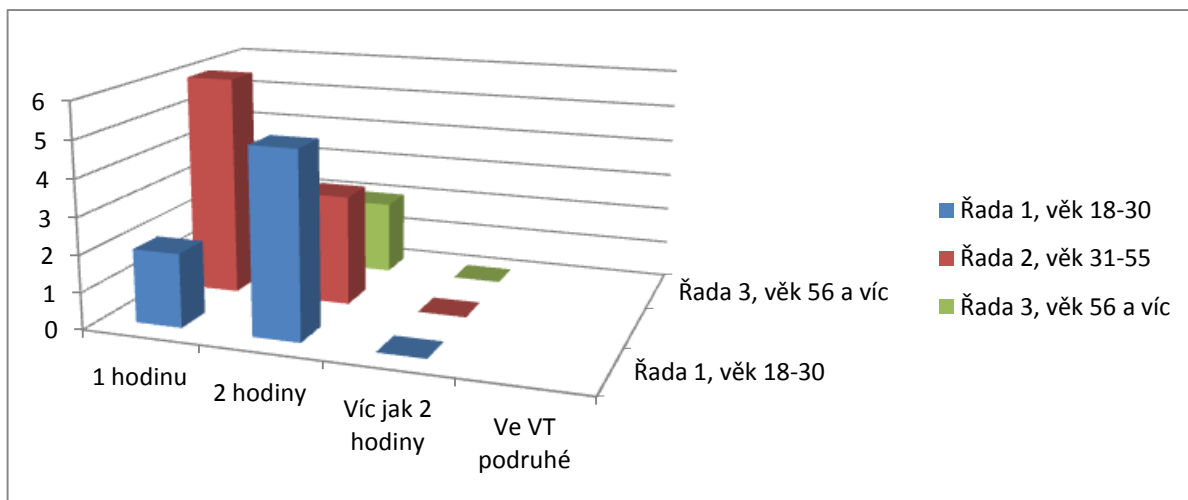
	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
Celkem	23 ods.						18 ods.						28 ods. (-1)					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%	/	%
1 hodinu	4	17,4	7	30,4	-	-	2	11,1	6	33,3	-	-	1	3,7	16	59,3	6	22,2
2 hodiny	7	30,4	1	4,3	-	-	5	27,8	3	16,7	2	11,1	-	-	-	-	2	7,4
Víc jak 2 h	4	17,4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3,7	1	3,7

1 ods. neodpověděl, kolik hodin denně tráví plněním PZ (více jak 2x ve TV, 56 a více)

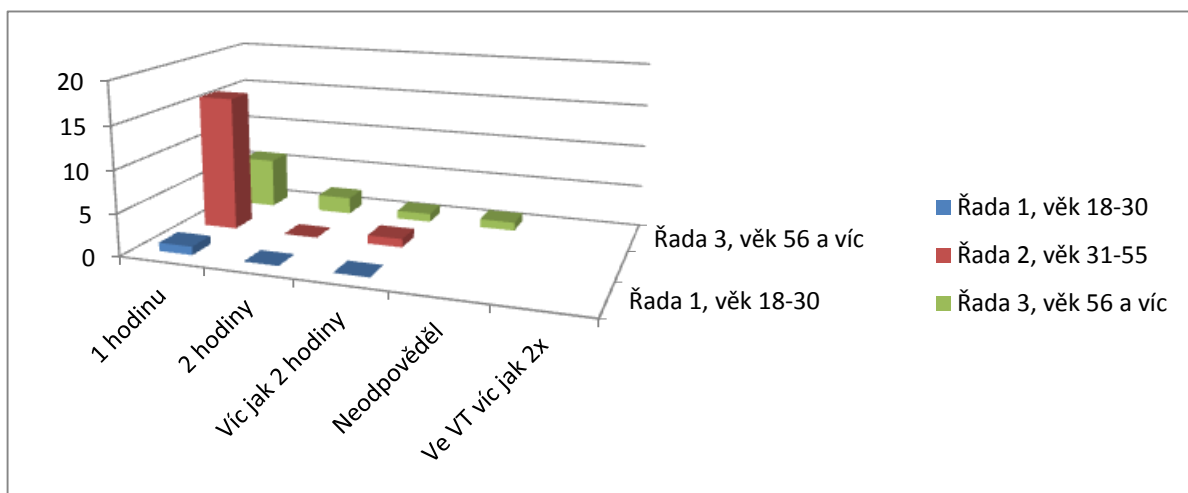
Graf č. 8a: Kolik hodin denně tráví plněním aktivit PZ odsouzení, kteří jsou ve VT poprvé.

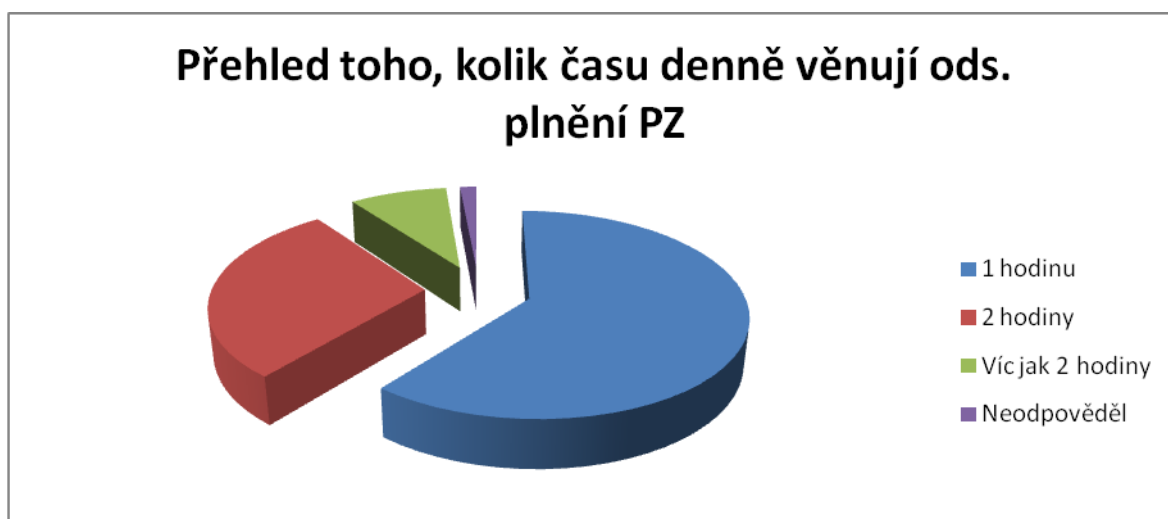
Graf č. 8b: Kolik hodin denně tráví plněním aktivit PZ odsouzení, kteří jsou ve VT podruhé.

Graf č.8c: Kolik hodin denně tráví plněním aktivit PZ odsouzení, kteří jsou ve VT víc jak podruhé.

Čas, který denně věnují odsouzení aktivitám PZ.

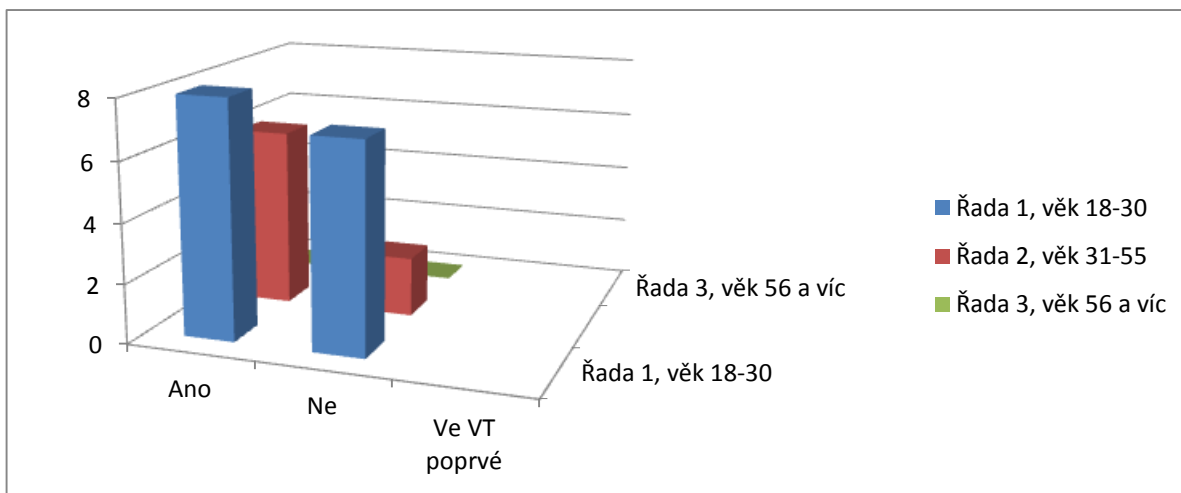

Tabulka č. 8 ukazuje, že většina odsouzených ve všech věkových kategoriích a bez ohledu na to, zda jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé, podruhé nebo vícekrát, tráví denně pouze jednu hodinu aktivitami programu zacházení. Pouze u prvotrestaných osob je 17,4% jedinců trávících aktivitami z programu zacházení více než 2 hodiny denně.

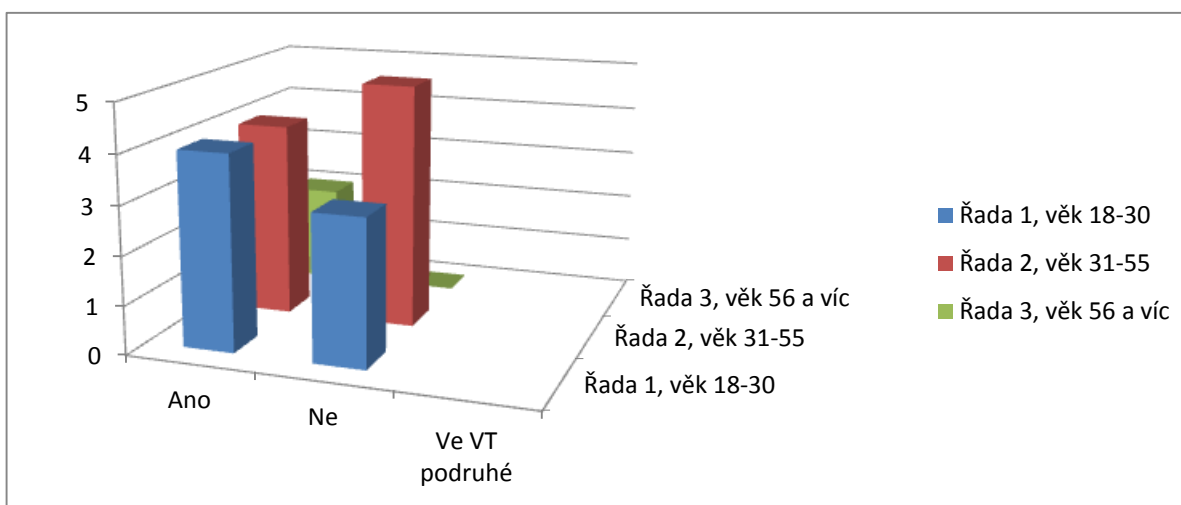
Tab. č. 9: Máte zájem ve výkonu trestu o další sebevzdělávání?

	Ve VT poprvé						Ve VT podruhé						Ve VT více jak 2x					
	18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc		18-30		31-55		56 a víc	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Celkem	23 ods.						18 ods.						28 ods.					
Ano	8	34,8	6	26,1	-	-	4	22,2	4	22,2	2	11,1	1	3,6	8	28,6	3	10,7
Ne	7	30,4	2	8,7	-	-	3	16,7	5	27,8	-	-	-	-	9	32,1	7	25,0

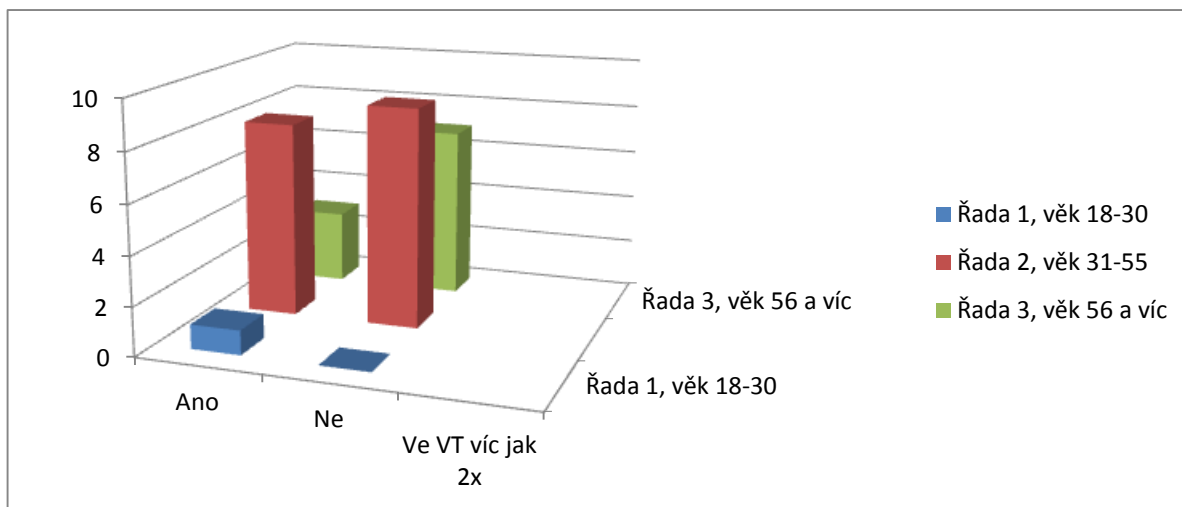
Graf č. 9a: Jaký mají zájem o další sebevzdělávání ve VT odsouzení, kteří jsou ve VT poprvé.

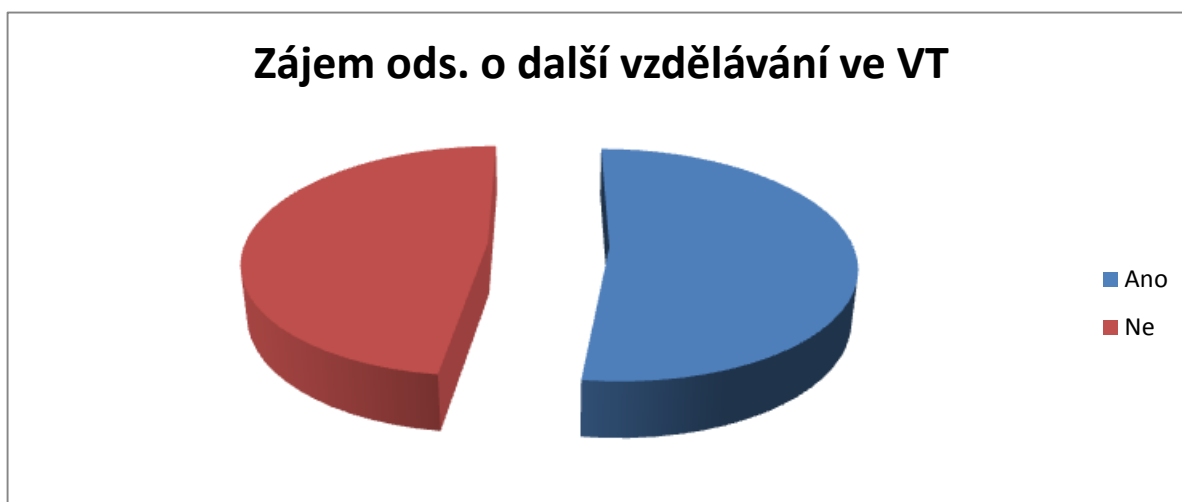
Graf č. 9b: Jaký mají zájem o další sebevzdělávání ve VT odsouzení, kteří jsou ve VT podruhé.

Graf č. 9c: Jaký mají zájem o další sebevzdělávání ve VT odsouzení, kteří jsou ve VT více jak podruhé.

Přehled toho, jaký zájem mají odsouzení o další vzdělávání ve VT.

H5 – Odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, mají větší zájem o vzdělávání než ti odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu podruhé a více jak dvakrát.

Stanovíme si nulovou a alternativní hypotézu:

H0 Odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, mají stejný zájem o vzdělávání než ti odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu podruhé a více jak dvakrát.

H1 Odsouzení, kteří jsou ve výkonu poprvé, mají větší zájem o vzdělávání než ti odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu podruhé a více jak dvakrát.

Zájem odsouzených o vzdělávání

	Počet odsouzených, kteří se chtějí ve VT vzdělávat
Ve VT poprvé	13
Ve VT podruhé	10
Ve VT více jak dvakrát	12
Celkem	35

Testové kritérium chí-kvadrát pro tabulku zájem odsouzených o vzdělávání je ve Věznici Mírov 0,4. Tuto vypočtenou hodnotu srovnáme s tzv. kritickou hodnotou nalezenou ve statistických tabulkách pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 2, tj. 5,991. Vypočtená hodnota je nižší než hodnota uvedená ve statistických tabulkách, proto přijímáme nulovou hypotézu a vyvracíme alternativní, tzn., že odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, mají stejný zájem o vzdělávání jako odsouzení, kteří jsou ve výkonu trestu dvakrát a více jak dvakrát. Z tabulky je patrné, že zájem o vzdělávání je u všech odsouzených srovnatelný.

H5 – Odsouzení ve věku do 30 let mají ve výkonu trestu odnětí svobody větší zájem o další vzdělávání než odsouzení starší 30 let.

Stanovíme si nulovou a alternativní hypotézu:

H0: Odsouzení ve věku do 30 let mají ve výkonu trestu odnětí svobody stejný zájem o další vzdělávání jako odsouzení starší 30 let.

HA: Odsouzení ve věku do 30 let mají ve výkonu trestu odnětí svobody větší zájem o další vzdělávání než odsouzení starší 30 let.

Zájem odsouzených o další vzdělávání s ohledem na jejich věk

	Počet odsouzených, kteří se chtějí ve VT vzdělávat
Do 30 let	13
Nad 30 let	23
Celkem	36

Testové kritérium pro tabulku zájmu odsouzených o další vzdělávání s ohledem na jejich věk je 2,778. Kritická hodnota pro hladinu významnosti 0,05 a stupeň volnosti 1 je 3,841. Zjištěná hodnota je nižší, tudíž potvrzujeme nulovou hypotézu a vyvracíme hypotézu alternativní, tzn., že zájem o další vzdělávání není závislý na věku odsouzených.

7. Závěr výzkumného šetření

Výzkumné šetření, které proběhlo ve Věznici Mírov, poskytlo odpověď na hlavní otázku závěrečné práce. Jaký je vliv edukace na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody? Většina dotazovaných odsouzených, 77,9% zcela plní program zacházení. Pokud jsme hodnotili, kolika aktivit programu zacházení se dotazovaní odsouzení účastní, zjistili jsme, že největší zájem o aktivity mají jednoznačně osoby trestané poprvé. Tento výsledek podporuje myšlenku, že se poprvé trestané osoby snaží uniknout vlivu vězeňského prostředí a snaží se co nejvíce přiblížit životu mimo vězení. Co se týká oblíbenosti programu zacházení, nejvíce preferovaný je mezi odsouzenými sport. Sportem dotazované osoby unikají z velmi omezeného životního prostoru. Kromě hodinové vycházky jednou denně, tráví odsouzený čas na cele v případě, že není pracovně zařazený. Posilováním a výraznou muskulaturou získávají tyto osoby v prostředí, kde se drtivá většina sporů řeší fyzicky, výhodné postavení mezi spoluvězni. Díky tomu, žádají odsouzení nejčastěji rozšiřování sportovních aktivit v rámci programu zacházení. Při hodnocení nabídky aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov zúročili dotazovaní možnost srovnání programů zacházení z jiných věznic. I přes to, že odsouzení hodnotili nabídku programu zacházení ve Věznici Mírov jako pestrou, účastní se aktivit pouze jednu až dvě hodiny denně. Pokud se zaměříme na zájem o další vzdělávání, zjistíme stejný zájem u osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé nebo vícekrát. Zájem o další vzdělávání není závislý na věku odsouzených.

IV ZÁVĚR

Nárůst kriminality znamená v současné době jeden z nejzávažnějších celospolečenských problémů, na jehož řešení spolupracuje více vědních disciplín (psychologie, psychiatrie, kriminologie, viktimologie, sociologie atd...). Úkoly spojené s edukací odsouzených pachatelů řeší mj. etopedie a penitenciární pedagogika.

Výchova a vzdělávání ve věznicích jsou důležitým prostředkem při práci s odsouzeným, přispívá totiž nejen k humanizaci vězeňství, ale je i hlavním nástrojem k umožnění opětovného zařazení vězně do společnosti. Z tohoto důvodu mají mít všichni odsouzení přístup ke vzdělání a výchově. Výchova by měla zahrnovat základní vzdělání, odbornou výchovu, kulturní a tvořivé činnosti, tělesnou výchovu, sporty a sociální výchovu (Ohlídalová, 2008).

V rámci Věznice Mírov, kde pracuji už 11 let, probíhají následující aktivity pod vedením odborných zaměstnanců, například: Za hradbami hradu Mírova (vzdělávací aktivita), Od počátku až po konečný judikát. A jak dál? (speciálně výchovná aktivita), Angličtina pro pokročilé (vzdělávací aktivita), Stolní tenis (zájmová aktivita), Ruční práce (pracovní aktivita) a další. Pro potřeby odsouzených je ve věznici také zřízena knihovna, vedená speciálním pedagogem. Dále mají odsouzení možnost využívat počítačovou učebnu, ve které probíhají řízené aktivity pod dozorem vychovatele.

Z výše uvedeného je zřejmé, že nabídka aktivit a výchovné působení na odsouzené ve Věznici Mírov působí komplexně. Ze strany odborných zaměstnanců jsou poskytovány poradenské služby, které doplňují nabízené aktivity programu zacházení. V současné době je snahou předcházet možným rizikům páchaní další trestné činnosti nastavením programu zacházení na konkrétního odsouzeného.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že u odsouzených převládá zájem o sportovní aktivity. Naopak mezi odsouzenými není příliš velký zájem o pracovní a vzdělávací aktivity, které jsou důležité pro další resocializaci odsouzeného do běžného života. Přitom úspěšné začlenění do společnosti po odpykání trestu minimalizuje pravděpodobnost páchaní další trestné činnosti a opětovný návrat do výkonu trestu odnětí svobody.

V praktické části diplomové práce bylo na základě vlastního výzkumného šetření zjištěno, že odsouzení vidí nabídku programu zacházení ve Věznici Mírov jako dostatečnou, pestrou a víc než polovina dotazovaných projevuje zájem o další vzdělávání, což je jistě pozitivní zjištění.

LITERATURA

BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. *Predikce vývoje pachatele*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, ISBN 978-80-7338-075-5

CÍSAŘ, R. *Výkon trestu odnětí svobody a jeho výchovná funkce*. Olomouc: UP Olomouc, 2009

ČEPELÁK, J. *Úvod do penitenciární nauky*. Praha: Bulletin VUP SNV ČSR, 1976

ČERNÍKOVÁ, V. et al. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 212 s., ISBN 978-80-7380-138-0

Černíková, V.: *Sociální ochrana. Kriminologický pohled na terciární prevenci*. Praha, 2005, katedra kriminologie PA ČR, I.vyd., 163 s.

ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. *Forenzní psychologie*. Praha: Support, 1998

DOXANSKÝ, Z. *Pohled odsouzených na naplňování výchovné funkce výkonu trestu odnětí svobody*. Olomouc: UP Olomouc, 2008, 1. vyd., 114 s.

DVD, 150. výročí Věznice Mírov

Evropská vězeňská pravidla. Strasbourg, 1991

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 2000, 2. vyd., 207 s., ISBN 80 85 93 17 96

HÁLA, J. *Možnosti a meze uplatnění zážitkové pedagogiky v českém vězeňství*. České vězeňství, 2001

HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2006, 2. vyd., ISBN 80-86708-30-6

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 1. vyd., 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANÍČKOVÁ, J. *Vliv rodinné výchovy na možnosti vzniku delikventního chování*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007

KOCANDA, M. *Výkon trestu odsouzených matek s dětmi v České Republice*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2007

KRÁL, V. *Vězeňský personál Věznice Pardubice*. Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, 2008

KREJČÍŘOVÁ, O. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Praha: Eteria, 2002, 1. vyd., ISBN 80-238-8729-7

KŘUPKA, V., TRUNDA, Z., WILHELM, M. *Hrad Mírov od založení po současnost*. Mírov: věznice Mírov, 2008, 167 s.

KUBÍČKOVÁ, P. *Penologie*. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku s.r.o., 2011, 130 s.

NGŘ VS ČR 21/2010, kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence.

NETÍK, K., NETÍKOVÁ D. *Vybrané kapitoly z forenzní psychologie pro právníky*. Praha: Univerzita Karlova, 1991, Karolinum, 1. vydání, 69 s., ISBN 80-7066-518-1

Normativnost a realita práva, Sborník příspěvků z mezinárodního semináře konaného v rámci programu TEMPUS ve dnech 15. - 22. 3. 1992 v Brně, Masarykova univerzita v Brně, 1993, ISBN 80-210-0662-5, stran 223, 1. vydání, Stanislav Hájek. Současné problémy a reforma čs. Vězeňství

OHLÍDALOVÁ, K. *Vzdělávání odsouzených ve výkonu trestu*. Brno: MU Brno, 2008
Organizační řád Věznice Mírov: Organizační uspořádání Věznice Mírov

SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie*. Liberec: Studijní texty pro distanční studium, 2007

ŠRUBAŘ, P. *Úkoly a možnosti působení pedagogických pracovníků ve vězeňství*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2009

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004, 3. rozš. a přeprac. vyd., 870 s., ISBN 80-7178-802-3

VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004, 2. rozš. a přeprac. vyd., 463 s., ISBN 81-7315-071-9

Vnitřní předpisy: Vnitřní řád Věznice Mírov ze dne 17. prosince 2007

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů s účinností od 1. ledna 2000

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. ledna 2002

ZDRÁHALOVÁ, L. *Agresivita a šikana v podmínkách střední školy*. Olomouc: UP Olomouc, 2011, 1. vyd. 72 s.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Fotografie Věznice Mírov

Příloha č. 1:

DOTAZNÍK

Vážený respondente,
obracím se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku, jehož cílem je zjistit Váš názor na kvalitu, dostatečnost a rozmanitost nabídky aktivit programů zacházení, které Vám jsou nebo již v minulosti byly ve výkonu trestu odnětí svobody předloženy k výběru.

Všechny informace které poskytnete, jsou anonymní a nebudou zneužity. Děkuji za spolupráci a poskytnuté údaje.

1. Kolikrát jste byl ve výkonu trestu odnětí svobody, včetně současného trestu?

- a) Poprvé**
- b) Podruhé**
- c) Více jak dvakrát**

2. Kolik je Vám let?

- a) 18 - 30**
- b) 31 – 55**
- c) 56 a více**

3. Jak plníte program zacházení?

- a) Plním**
- b) Plním částečně**
- c) Neplním**

4. Kolika aktivit programu zacházení se účastníte?

- a) jedné**
- b) dvou**
- c) Více jak dvou**
- d) Žádné aktivity se účastním**

5. Jaké z níže uvedených aktivit programu zacházení se účastníte nejraději?

- a) Sportovní
- b) Vzdělávací
- c) Pracovní
- d) Žádné

6. Kterou aktivitu z nabízeného programu zacházení byste chtěl rozšířit o další činnost?

- a) Sportovní
- b) Pracovní
- c) Vzdělávací
- d) Žádnou

7. Má pro Vás aktivita nebo aktivity, které navštěvujete nějaký přínos?

- a) Ano, jaký?.....
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Je mi to jedno

8. Je nabídka aktivit programu zacházení ve Věznici Mírov dle Vašeho názoru dostatečná?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

9. Ve srovnání s nabídkou aktivit programu zacházení v jiných věznicích je ve Věznici Mírov nabídka?

- a) Stejná
- b) Méně pestrá
- c) Více pestrá
- d) Nevím

10. Ve srovnání s nabídkou aktivit programu zacházení v jiných věznicích je ve Věznici Mírov nabídka?

- a) Lepší, v čem?.....
- b) Horší, v čem?.....
- c) Stejná
- d) Nevím

11. Kolik hodin denně trávíte plněním aktivit programu zacházení?

- a) 1 hodinu
- b) 2 hodiny
- c) Více jak 2 hodiny

12. Máte zájem ve výkonu trestu o další sebevzdělávání?

- a) Ano
- b) Ne

Příloha č. 2: Fotografie Věznice Mírov

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Radek Císař
Katedra:	Katedra speciální pedagogiky
Vedoucí práce:	Hutyrová Miluše, Mgr. Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	EDUKACE A JEJÍ VLIV NA OSOBY VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY
Název v angličtině:	Education and its effect on persons in prison
Anotace práce:	<p>Závěrečná práce se zabývá problematikou edukace a jejího vlivu na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Zaměřuje se na kriminální chování, na pracovníky věznice, na aktivity programu zacházení, historii trestu a trestání a na specifika Věznice Mírov.</p> <p>Těžištěm práce bylo výzkumné šetření, které bylo zaměřeno na vnímání edukace a jejího vlivu na samotné odsouzené. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je především zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a soustavně se snažit jej vychovávat k tomu, aby vedl řádný občanský život.</p>
Klíčová slova:	výkon trestu odnětí svobody, program zacházení, prvotrestaný, vícekrát trestaný, trestný čin, věznice, zvýšená ostraha,
Anotace v angličtině:	<p>The topic of this final essay is about the education and its effect on persons in prison.</p> <p>It tries to focus on criminal behavior, on prison staff, on the activities of the treatment program, history of punishment and punishing and also the special characteristics of Prison Mírov.</p> <p>The focus of this research was concentrated on the perception of education and its effect on persons in prison.</p> <p>The purpose of using imprisonment as a form of punishment is first and foremost to prevent convicted persons from committing further criminal offences, while also trying to teach former convicts to lead orderly lives.</p>
Klíčová slova v angličtině:	the execution of a punishment imprisonment, treatment program, first time offender, a repeat offender, crime, prison, solitary confinement

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník Příloha č. 2: Fotografie
Rozsah práce:	93 stran (112 345 znaků)
Jazyk práce:	Český jazyk